

Studentski list **Teofil**

God. III./2008./br. 2 (6)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

TEMA BROJA

Crkva i ljudska prava

Povodom 60. obljetnice Opće deklaracije
o pravima čovjeka Ujedinjenih nacija

PROMIŠLJANJA

DUHOVNO STVARALAŠTVO

KUTAK SVAKODNEVNICE

Teofil

list studenata KBF-a u Đakovu

God. III. (2008.), br. 2 (6)

ISSN 1846-1336

Izdavač:

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Odgovara:

Doc. dr. sc. Vladimir Dugalić

Glavni urednik:

Vjekoslav Janković, V. godina

Uredničko vijeće:

Sanja Blažević, V. godina
Martina Kuveždanin, V. godina
Elvis Josip Nedanowski, IV. godina
Goran Tadić, IV. godina
Vlatko Glavaš, III. godina
Ana Marijanović, III. godina
Margareta Gregić, II. godina
Gabrijel Lukač, II. godina
Marko Cmrečnjak, I. godina
Marina Šuvaković, I. godina

Ostali suradnici:

Jelena Horvat, V. godina
Vladimir Jović, V. godina
Ivana Trbuk, V. godina
Jurica Galić, IV. godina
Ana-Marija Josić, IV. godina
Pavo Martić, IV. godina
Irena Barić, III. godina
Sanela Milišić, III. godina
Nikola Neretljak, III. godina
Maja Pažin, III. godina
Željko Štimac, III. godina
Marian Lončar, II. godina
Ivan Benaković, I. godina
Ida Malnar, I. godina

Adresa uredništva:

KBF u Đakovu
Petra Preradovića 17
31400 Đakovo
Telefon: 031/802-402

Lektura:

Anzelma Salopek, prof.

Naslovna stranica:

Mihaela Pecnik

Grafička obrada:

Glas Slavonije d.d.

Tisak:

Gradska tiskara d.d. Osijek

Naklada:

800 primjeraka

List izlazi dva puta godišnje

www.kbf.dj.hr

1 Riječ urednika

3 Tema broja

5 Ljudska prava i Katolička Crkva

9 Ljudska prava kao plod humanizma

15 Zaštita ljudskih prava u Republici Hrvatskoj

23 Nasilje - povreda ljudskih prava

26 Vukovar i ljudska prava

29 Promišljanja

31 Aristotel: Nikomahova etika

37 Karl Barth

39 Pitam se

41 Javna istina

43 Istina na cjeniku

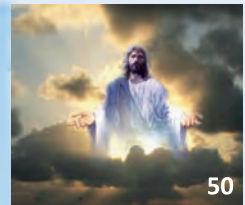
45 Promišljanje o važnosti dijaloga

47 Odraslo djetinjstvo

49 Duhovno stvaralaštvo

51 Dajte Gospodinu slavu i silu

52 Iščekivanje...rođenje...dar

53 Kutak svakodnevnice

55 Dan Fakulteta

57 Duhovna obnova studenata laika

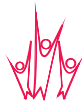
58 Izrada čestitki

58 Zajedništvo

60 Kristfest

62 Osnovan muški zbor na KBF-u u Đakovu

63 Zimski ispitni rokovi

Piše: Vjekoslav Janković

„Univerzalna deklaracija o čovjekovim pravima i juridički instrumenti na narodnoj i međunarodnoj razini – s pokretom za koji se samo može poželjeti da bude progresivan i stalan – teže da stvore opću svijest o

- pravo na slobodu izražavanja, na odgoj i na kulturu, pravo na slobodu misli, savjesti i religije te pravo da očituje svoju religiju, i to individualno ili u zajednici, privatno ili javno,
- pravo izbora životnog staleža, pravo da osnuje obitelj i uživa sve nužne uvjete za obiteljski život,
- pravo vlasništva, pravo na rad, na prave uvjete rada te na pravednu plaću,
- pravo okupljanja i udruživanja,
- pravo na slobodu kretanja i na nultarnju i vanjsku migraciju,

CRKVA I LJUDSKA PRAVA

čovjekovu dostojanstvu te definiraju bar neka od čovjekovih neotudivih prava. Neka mi bude dopušteno da nabrojim neka od najvažnijih koja su općenito priznata:

- pravo na život, na slobodu i na sigurnost osobe,
- pravo na mogućnost prehrane, na odjeću i stan, na zdravlje, na odmor i na slobodno vrijeme,

- pravo na nacionalnost i na stalno prebivalište,
- pravo političkog udjela i pravo slobodnog sudjelovanja u izboru političkog sustava naroda kojemu tko pripada.“

(Ivan Pavao II., *Govor pred Generalnom skupštinom UN*, 2. listopada 1979.)

Već su rimski pravници tvrdili da postoje tri životna načela: *honeste vivere*- pošteno živjeti; *alterum non laedere*- drugom ne štetiti; *suum cuique tribuere*-svakom dati svoje. Drugim riječima, od davnine su se željela zaštititi temeljna čovjekova dobra i njegovo dostojanstvo. Povijest nas, međutim, uči da to nije bilo uvijek uspješno. Ljudska prava ne samo da se nisu tijekom povijesti poštovala, već su često bila i grubo kršena. Na

žalost, tako je i danas. Iako je čovjek uznapredovao na kulturnom, društvenom, gospodarskom i znanstvenom području, u misaonoj i praktičnoj dimenziji, cijeli je proces donio sa sobom i nasilje nad temeljnim ljudskim pravima. Ako se i dalje vode ratovi, krše slobode, događaju društvene i ekonomske neuravnoteženosti, potrebno se zapitati koja je temeljna vrijednost čovjeka kao čovjeka. Otuda odluka da se ovaj broj Teofila posveti temi: *Crkva i ljudska prava, povodom 60. obljetnice Opće deklaracije o pravima čovjeka Ujedinjenih nacija*, od 10. prosinca 1948. godine.

Jedan od ciljeva organizacije Ujedinjenih naroda, i njezine Deklaracije o ljudskim pravima, zaštita je osnovnih prava čovjeka, njegova dostojanstva i osobnih vrijednosti, kao i poticanje na poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, spol, jezik i vjeroispovijest. Poštivanje temeljnih prava čovjeka jest uvjet za mir, pravednost i blagostanje u cijelom svijetu. S druge strane, u Deklaraciji UN na određeni se način odražava cijela suvremena povijest Europe i svijeta, osobito događaji koji su utjecali na rast svijesti o važnosti poštivanja čovjekovog dostojanstva i njegovih prava: od utjecaja humanizma, djela filozofa, političkih revolucija i deklaracija (američke, engleske, francuske), sve do straš-

nih posljedica Prvoga i Drugoga svjetskog rata, jačanja procesa za oslobođenje od kolonijalnih sustava i ograničavanja ekonomske moći pojedinih svjetskih sila, stvaranje novih nacija, suočavanja s novim problemima ljudskog rada i izazovima industrijalizacije, urbanizacije i globalizacije.

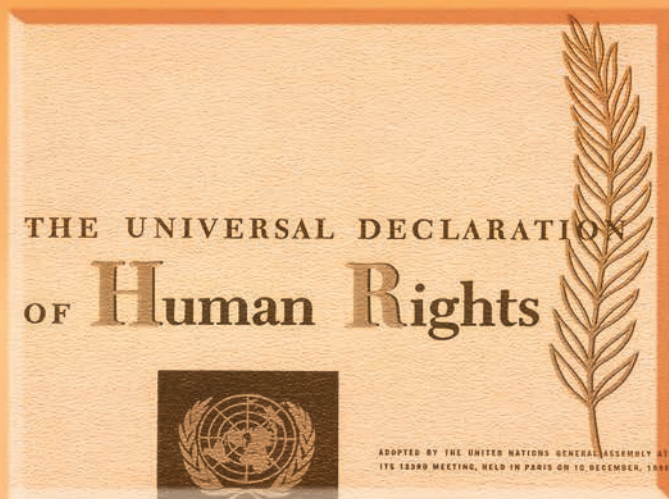
Katolička Crkva dala je također značajan doprinos u oblikovanju ideje ljudskih prava, a očituje se, prije svega, u tumačenju njihova temelja koji čini dostojanstvo ljudske osobe. Polazeći od biblijske antropologije - čovjeka kao slike Božje, kršćanska tradicija naglašava da čovjekovo dostojanstvo ne proizlazi iz činjenice što je čovjek pozvan da gospodari svemir, nego, prije svega, iz činjenice što je uzdignut do razine da bude odgovoran sugovornik s onim koji ga je stvorio. U svjetlu Kristova otajstva spasenja, u kojem su svi ljudi spašeni i oslobođeni ropstva grijeha, čovjekovo dostojanstvo zadobiva još dublji smisao. Riječima jednog teologa, možemo to izreći: „Krist na križu posebno poziva kršćane da reknu *da* čovjeku, da poštuju neusporedivo dostojanstvo koje ima od utjelovljenja i otkupljenja. 'Prava' Božja postaju 'prava' Kristova.“ Drugim riječima, nijedan kršćanin ne može ostati indiferentan kad se vrijeđaju ili ugrožavaju prava drugih.

Dignity and justice for all of us

TEMA
TEMA
TEMA
TEMA

BROJA

Crkva i ljudska prava

Članak 1

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima, obdarena su razumom i sviješću i treba da se jedno prema drugom postupaju u duhu bratstva.

Članak 2

Svakom su dostupna sva prava i slobode navedene u ovoj deklaraciji bez razlike bilo koje vrste kao što su rasa, boja spol, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, narodnosno ili društveno porijeklo... Nadalje ne smije se činiti bilo kakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog položaja zemlje ili područjima koja neka osoba pripada.

Članak 3

Svatko ima pravo na život, slobodu, i osobnu sigurnost.

(Odabrani članci iz Opće deklaracije o pravima čovjeka)

Piše: SANJA BLAŽEVIĆ

LJUDSKA PRAVA I KATOLIČKA CRKVA

1. Ljudska prava i Deklaracija Ujedinjenih naroda

Pod ljudskim pravima podrazumijevamo ona prava koja su pojedinoj osobi dana neposredno s ljudskom naravi, kao biću obdarenom razumom i slobodnom voljom, i stoga vrijede općenito, te su nepovrediva i neotuđiva¹. Sama terminologija novijeg je datuma, ali su spomenuta prava postojala prije svakog pozitivnog zakona, i neovisno o njima. Svijest o postojanju ljudskih prava prisutna je od početaka ljudskog roda. Osnovna prava i temeljne slobode svih ljudi uobličene su u *Deklaraciji o ljudskim pravima* Ujedinjenih naroda, donesenoj i izrečenoj prije 60 godina. Činjenica je da se u praksi provode vrijednosti spomenute u Deklaraciji, no, na žalost, te se vrijednosti često i krše. Postavlja se pitanje, gdje je temelj tih čovjekovih nepo-

vrednih prava? U kontekstu odgovora, željela bih naglasiti i potrebu izvršavanja *dužnosti* koje za sobom povlače ljudska prava, doprinos Crkve kroz povijest, posebno ističući papu Ivana XXIII. i njegovu „katoličku povelju ljudskih prava.“

2. Ljudska prava i Katolička Crkva²

Tema o ljudskim pravima zauzima posebno mjesto u katoličkoj teologiji, a izvor ljudskih prava i sloboda nalazi u *naravi dostojanstva ljudske osobe*. Uloga i doprinos Katoličke Crkve bili su od posebnog značenja, iako je jedno vrijeme ostala suzdržana, no takav stav je povijesno uvjetovan. S vremenom, Crkva je postala, i ostala, najustrajnijim pobornikom ljudskih prava i sloboda, kako za pojedinca, tako i za skupine, države i narode.

U govoru o ljudskim pravima, kao polazište prvenstveno uzimamo Sveto pismo.³ U njemu ne nalazimo izraz „ljudska prava“, niti adekvatan pravni pojam, ali postoji objavljena istina da su svi ljudi Božja stvorenja i zato *po naravi* jednaki pred Bogom i jedni s drugima. Biblijsku

¹ Usp. IVAN XXIII., *Pacem in terris*, br. 9, u: M. VALKOVIĆ (prir.), *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*. Socijalni dokumenti Crkve, KS, Zagreb, 1991., str. 165.

² Usp. I. FUČEK, *Katolički moral i ljudska prava*, u: I. KOPREK, *Ljudska prava – čovjekovo dostojanstvo*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999., str. 113.-152.

³ Usp. E. HAMEL, *Biblijsko-teološke refleksije o ljudskim pravima*, u: I. KOPREK, *Ljudska prava – čovjekovo dostojanstvo*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999., str. 153.-171.

podlogu ljudskih prava možemo tražiti kako u starozavjetnoj, tako i u novozavjetnoj antropologiji. U promicanju dostojanstva čovjeka i ostvarenju njegovih prava Crkva se nadahnjuje biblijskim tekstovima i porukama, da je čovjek stvoren od Boga: *Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskoga i u nosnice mu udahnu dah života. Tako postane čovjek živa duša (Post 2, 7), da je čovjek slika Božja: Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih (Post 1, 27), te da je sugovornik Božji: Više puta i na više načina Bog nekoć govorao ocima po prorocima; konačno, u ove dane, progovori nama u Sinu (Hebr 1, 1-2).*⁴

Samo se za čovjeka kaže da je stvoren na sliku samoga Boga. On je vrhunac i kruna stvaranja. Samo je njemu Bog u nosnice udahnuo dah života. Čovjekovo nepovredivo dostojanstvo proizlazi stoga iz razloga što je pozvan biti odgovornim sugovornikom sa svojim Stvoriteljem.

Pojam „slike Božje“ pripisuje se svakom čovjeku, bez obzira na spol, rasu, društveni položaj, boju kože, narodnost i sl. Svi su ljudi stvoreni jednaki i pozvani da sudjeluju u gospodstvu nad zemljom. To je, prema Knjizi Postanka, duboki korijen čovjekova dostojanstva i pošto-

vanja koje mu se duguje. Čovjek - slika Božja - ima ujedno relacijsku i dinamičku dimenziju: *Muško i žensko stvori ih (Post 1, 27)*. Jedino je čovjek sposoban ući u zajedništvo s drugima, jer je po svojoj naravi društveno biće i bez odnosa s drugim ne može živjeti ni razviti svoje sposobnosti⁵. Tu se krije temelj društvenih prava i prava zajednice.

Božji blagoslov *Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite (Post 1, 28)*, ujedno je zvanje, ali i određenje. Takvo dinamičko shvaćanje slike Božje znači za čovjeka poticaj na napredak, prvenstveno što se tiče njegova odnosa s Bogom i s drugim ljudima, u braku, obitelji, ali i društvu. Budući da je čovjek stvoren na sliku Božju, on mora gospodariti svijetom, ali vođen primjerom Božjim, koji svijetom upravlja stvarajući, a ne razarajući. Božja riječ *vladajte* jest blagoslov, koji za sobom vuče i određene dužnosti. Zato „vladajte“ ne znači „uništite“. Čovjek ima odgovornost prema prirodi i njenim zakonima. Tako ljudsko pravo na vlastiti život postaje društveno pravo, tj. mogućnost egzistencije na ovoj Zemlji koja je dana svima.

Čovjekova prava imaju svoj temelj u dostojanstvu osobe – slike Božje, a ona svoje savršenstvo dobiva u *Kristovoj slici*. Po utjelovljenju svoga Sina Bog je svim ljudima dao moć da postanu djeca Božja (*Iv 1, 12*). Dakle, ljudsko dostojanstvo i prava koja iz njega proizlaze pripadaju svakom čovjeku i temelje se na čovjeku stvorenom od Boga, i to na *sliku Božju*. Stoga, Katolička Crkva nije mogla ostati ravnodušna na ta pitanja jer je promicanje čovjeka sastavni dio evangelizacije Crkve. Odlučniji korak u tome učinio je papa Ivan XXIII., no ne treba zaboraviti ni na intervencije njegovih nasljednika – pape Pavla VI. i Ivana Pavla II., zatim mnoge intervencije, stavove i pozive koje je uputilo učiteljstvo Crkve, mnoge enciklike i dokumente biskupskih sinoda koji se stavljaju

⁴ Usp. M. BIŠKUP, *Doprinos Katoličke Crkve u promicanju ljudskih prava*, u: VDSB 131 (2003.) 11, str. 734.-739.

⁵ Usp. GS 12, 3.

na stranu ljudskih prava. To usmjerenje je nastavio i Drugi vatikanski sabor u svojim različitim dokumentima, čiji nauk slijedi i Katekizam Katoličke Crkve. Temelj katoličkog nauka o ljudskim pravima predstavlja enciklika pape Ivan XXIII. – „Pacem in terris“, čije ćemo okolnosti nastanka i glavne postavke predstaviti u daljnjem tekstu.

3. Katolička povelja ljudskih prava

U svijetu u kojem su vladali nemiri, pobune, ratovi, teroristički napadi, nevjerojatno nam zvuči ime enciklike *Mir na zemlji*, koju je papa Ivan XIII. objavio 11. travnja 1963. Uputio ju je svim ljudima dobre volje, govoreći jednostavnim jezikom, kao jedan od njih, zbog cilja koji je imao pred sobom: da ljudi razumiju i promiču ljudska prava i dužnosti.⁶ U skladu s povijesnim trenutkom, velik dio enciklike Papa je posvetio pitanju rata i mira. No, za razliku od svojih prethodnika, on pristupa problemu rata govoreći kako to nije dobar način da se čovjeku pokušaju vratiti njegovo dostojanstvo i pravo. Dapače, rat je dokaz kako čovjek još nije našao dovoljno djelotvorna sredstva za rješavanje sukoba.

Drugi vatikanski sabor, koji će uslijediti kasnije, radije govori o izbjegavanju rata i izgrađivanju mira, nego o obrambenom ratu koji bi bio nužan kao odgovor na napad neprijatelja. Ostaje pitanje, kako jedan pojedinac, „običan čovjek“ može postići da ne bude rata u svijetu i da se poštuju čovjek i njegovo, od Boga mu dano, dostojanstvo? Papa jasno naglašava i kreće upravo od pojedinca, jer ukoliko ne bude mira u intimi svakog pojedinca, neće se postići ni mir u svijetu. A kako postići mir? On ne dolazi sam od sebe, nego traži plodno tlo na kojem će izrasti. Tako Papa progovara o četiri stupa na kojima

je utemeljen mir: istina, pravednost, ljubav i sloboda. Na tom putu nam pomaže poštivanje *osnovnih ljudskih prava*.

Enciklika, dakle, promiče ljudska prava, a novina se sastoji u pristupu tadašnjim aktualnim događajima: ona ispituje znakove vremena i poručuje kako Crkva mora proglasiti univerzalna, nepovrediva i neotuđiva prava svih ljudi, protiv svake diskriminacije. To je bila velika hrabrost i novina za ono doba, što dokazuje i činjenica da je enciklika naišla na određeno neodobranje, pa i unutar same Katoličke Crkve. Službeni teolozi smatrali su da su neke postavke na određen način u suprotnosti s dokumentima prijašnjih papa, napose pitanja koja se odnose na socijalizam, komunizam i liberalizam. Takav stav smatrali su Papinim odobravanjem suradnje katolika i socijalista, i uopće prihvaćanjem postavki modernog svijeta. No, Papa nalazi oslonac u duhovnom poslanju Crkve mirotvoriteljice, govoreći kako više nema kršćanskog svijeta koji bi se suprotstavljao modernom svijetu, jer je mir čovječanstva cilj cijeloga svi-

⁶ Usp. S. BALOBAN / V. DUGALIĆ, *Mir na zemlji* – katolička povelja o ljudskim pravima, u: VDSB 131 (2003.) 11, str. 729.-733.

jeta. Taj svijet i povijest mjesta su gdje čitamo znakove vremena i prepoznamo područja na kojima trebamo vjernički djelovati. Zato je važno da katolici budu prisutni u svijetu i među onima koji ne vjeruju.

Nakon što smo uvidjeli okolnosti nastanka enciklike, slijedi kratak sadržaj, odnosno teme koje enciklika obrađuje. Da bi ih što bolje istaknuo, Papa progovara u pet poglavlja, o temeljnim ljudskim pravima; najprije o poretku među ljudima koji se temelji na korištenju prava, ali i izvršavanju obaveza svakog čovjeka. Riječ je, dakle, o ljudskom dostojanstvu koje proizlazi iz čovjekove naravi, iz čega slijede prava na opstanak i dostojan život, prava s obzirom na čudoredne i kulturne vrednote, na štovanje Boga, pravo na slobodu i izbor zvanja. Ta temeljna čovjekova prava vrijede, bez razlike, za svakog čovjeka, samim time što je ljudsko biće. No, da bi se ostvarila prava jednih, potrebno je da svatko obavlja i svoje *dužnosti*. U tom smislu enciklika naglašava neraskidiv odnos prava i dužnosti, njihovu uzajamnu ovisnost, potrebu odgovornosti i sl.

Drugi dio dokumenta posvećen je javnoj vlasti. U znakove vremena koje Crkva prepoznaje spada i potreba javne vlasti koja treba priznavati svakome njegovo pravo i omogućiti mu lakše vršenje njegovih dužnosti. Prava i dužnosti među državama i narodima, gdje Papa ističe četiri stupa mira: istinu, pravednost, solidarnost i slobodu, tema su trećeg dijela enciklike. Četvrti dio govori o međuovisnosti država. Papa se zalaže za uspostavu jednog javnog sveobuhvatnog autoriteta, koji neće biti nametnut silom, nego sporazumom svih država i naroda i koji će jamčiti poštivanje svakog čovjeka i njegova dostojanstva. Peto poglavlje, i ujedno završetak enciklike, čine pastirska upozorenja.

Unatoč povijesnoj situaciji i činjenicama, Papa je vjerovao da je mir na zemlji moguć. Potaknuti i ohrabreni Papinim riječima da se mir u svijetu, a time i poštovanje svake ljudske osobe, temelji na zalaganju pojedinca, poštuju i izvršavamo svoje dužnosti i učinimo sve što je u našoj moći kako bi zablistao mir već ovdje, na Zemlji, i kako bi svaki čovjek osjetio dostojanstvo djeteta Božjega.

Piše: JELENA HORVAT

LJUDSKA PRAVA KAO PLOD HUMANIZMA

1. Pojam i značenje prava

Kad god se govori o pravu, uvijek se pri tome podrazumijeva čovjekovo pravo na nešto, jer sva su prava dana tek i samo preko ljudske osobe, zato je svako pravo- „ljudsko pravo“. Kada se danas govori o ljudskim pravima onda taj izraz dobiva uže značenje, u smislu naglašavanja i obrane nekih prava koja su tijekom povijesti čovječanstva bila, ili su još i danas, zanemarena ili se ne poštuju. Pravo je u bitnoj svezi s pravdom ukoliko se ta dva pojma međusobno dopunjuju i razjašnjavaju, jer i pravdu određujemo kao dužnost da svakome pružimo *ono što mu pripada*, tj. *ono na što on ima pravo*. Ovo upućuje na pojam *globalne pravednosti*, koji se odnosi na pitanje pravednih odnosa među svim ljudima. Tu po strani ostavljamo različita socijalna i politička opredjeljenja, a naglašavamo moralnu prosudbu međuljudskih odnosa kao pravednih ili nepravednih.

Pojam pravednosti, tj. prava, ima univerzalni i egalitarni postulat i, moralno gledano, ona se moraju na jednak način kategorički priznati svim ljudima.¹ Budući da je čovjek na mnogo načina povezan s drugim ljudima i ovisan o njima, on je pred njima i samosvojan i slobodan, pa je očito da će takvo stanje izazvati napetost te je potrebno da ljudski međusobni odnosi budu regulirani. Tako praktički ni nema

neke zajednice koja se ne bi zasnivala na nekim odredbama pravnog značaja. Uz to, možemo reći da je pitanje što je pravo, sudbinski vezano uz pitanje što je čovjek, pa zajedno s njim dijele onu zagonetnost i nedostupnost posljednjeg odgovora.² Tako i Johannes Messner, jedan od poznatijih katoličkih filozofa etike i prava u dvadesetom stoljeću, smatra da svako pitanje o pravnom poretku završava pitanjem što je čovjek, tj. pitanjem o naravi čovjeka. Svaki se nauk o društvu i društvenom poretku temelji na određenom poimanju čovjeka, na određenom obliku humanizma.³

2. Kratki prikaz povijesti prava

Potrebu priznanja određenih ljudskih prava, kako bi organizirano društvo moglo uopće funkcionirati, uočili su još i Stari Grci, jer su uvidjeli da postoji neko naravno i vječno pravo koje nigdje nije napisano, a koje predstavlja moralni red u svijetu,⁴ te Stari Rimljani glede

² Usp. I. MACAN, *Temelj ljudskih prava u međunarodnim dokumentima*, u: *Ljudska prava. Čovjekovo dostojanstvo*, I. Koprek (prir.), Filozofsko- teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999., str. 67 - 68.

³ Usp. T. JOZIĆ, *Dostojanstvo ljudske osobe i temeljna ljudska prava kod suvremenih katoličkih teologa*, u: *Ljudska prava i Katolička Crkva*, V. Blažević (prir.), Pravni centar, Sarajevo, 2000., str. 60.

⁴ Usp. I. KOPREK, *Pravni poredak i postanak Opće deklaracije o ljudskim pravima*, u: *Ljudska prava. Čovjekovo dostojanstvo*, I. Koprek (prir.), Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999., str. 28.

¹ Usp. G. LOHMANN, *Globalna pravednost, ljudska prava i uloga globalnog prava*, u: *Politička misao*, vol. XLI (2004.), br.2., str. 94 - 96.

potrebe pravedne raspodjele dobara u postupcima s građanima, kako to spominje rimski konzul Ciceron. Od Magne Charte iz 1215. godine, kojom kralj Ivan Bez Zemlje priznaje građanima, barunima i trgovcima običajna prava, preko početka značajnije povjesne novosti o ljudskim pravima nakon Kolumbova otkrića Novog svijeta, i nesumnjivog utjecaja renesanse, europskih pisaca i naročito političkih revolucija: američke, francuske i engleske, raste osjetljivost za razna prava čovjeka.⁵ Od tada se, postupno, u mnogim državama svijeta proglašavaju prava građana, te je upravo i osnovna svrha stvaranja ustava bila zaštita čovjekovih naravnih prava.⁶ Filozofske temelje školi prirodnog prava postavio je engleski filozof John Locke. Prema njegovoj teoriji, svakoj ljudskoj vlasti prethodi prirodno stanje u kojemu vla-

daju naravni zakoni. Ono nije historijski postojalo, nego je to zamišljena zajednica u kojoj ljudi žive u skladu s razumom, a budući da iz prirodnog zakona razuma proizlazi da su svi ljudi jednaki, nitko ne smije drugom nanositi štetu s obzirom na njegov život i slobodu.⁷

3. Temelji naravnog (prirodnog) prava

Budući da ljudski proglas nije bio dovoljan za argumentaciju koja bi pružila opravdanje pravnim normama, pojavila se potreba pronalazjenja pretpozitivnog poretka koji bi svakom ljudskom pravnom poretku dao nužnu i opću vrijednost i obvezatnost. Čovjek se, naime vidi ugroženim pred samovoljom tzv. prirodnog stanja koje propagira racionalistička nauka i pred samovoljnim pozitivnim pravom kojemu je posljednja norma volja zakonodavca ili au-

⁵ Usp. T. JOZIĆ, *Nav. dj.*, str. 27 - 28.

⁶ Usp. I. KOPREK, *Nav. dj.*, str. 38.

⁷ Usp. *Isto*, str. 34 - 35.

toriteta. Tako se čovjek u suvremenom svijetu osjeća ugroženim te se temelj traži u nekom, o ljudima neovisnom pravu.

Potreba za natpozitivnim pravom koje bi zaštitilo slobodu i jednakost ljudi među sobom pokazala se to većom, a to je već zamijetio i John Locke. Svakog ljudskog zakonodavca i državu može vezati neki zakon koji se ne zasniva na nečijoj samovolji, nego svoju osnovu, pa i obvezatnu snagu, dobiva u naravi ili prirodi svakog čovjeka, tj. u onome što je prirođeno svakom čovjeku, što čini njegovu bit, što ga očovječuje, obogaćuje, oplemenjuje, što omogućuje njegov potpuni razvoj na razini njegova humaniteta. Pristankom na takav odgovor, pitanje naravnog prava još nije riješeno. U filozofskim antropologijama još nije dan zadovoljavajući odgovor na pitanje što je to humanum, humanitas, drugim riječima od čega se sastoji čovjekova narav?

4. Shvaćanje naravnog prava

Iz svega rečenog se vidi da shvaćanje naravnog prava nužno ovisi o općem filozofskom shvaćanju čovjeka. Obično se navode dvije glavne skupine nauka o naravnom pravu; apriorne i aposteriorne.

Apriorne nauke pravo i zakon žele utemeljiti na totalitetu bitka, na nečem što je pravu transcendentno, unaprijed dano. Tako čovjek kao biće, na temelju nauke o striktnom poklapanju bića i dobra, odnosno vrijednosti, nosi u sebi antičku vrijednost koja kao takva postavlja zahtjev što obvezuje. Tu je narav čovjeka gledana teleološki, prema cjelini u kojoj svako biće nalazi svoju svrhu koju ima na temelju svoje naravi, a to je djelovanje prema vlastitom umu. Time se konstituira i opća narav djelovanja: usmjeravati svoje čine prema svrsi koju um otkriva, a to je, u krajnjoj liniji, punina bitka. Kršćansko shvaćanje puninu bitka gleda u Bogu, pa u pravu i zakonu vidi izričaj Božjeg

stvarateljskog poretka, prema kojem se iz Božjeg zakona (*lex divina*) izvodi naravni zakon (*lex naturalis*), kao odbljesak Božjeg zakona u ljudskoj umnoj naravi, koji vodi prema naravnom i građanskom pravu i pravu naroda (*ius naturalis, ius civilie, ius gentium*).⁸ Kršćanstvo je prikazalo ideju o dostojanstvu čovjekove osobe i jednakosti svih ljudi (Gal 3, 29) te o postojanju naravnog prava u ljudskoj naravi i u savjesti ljudi (Rim 2, 14-16). U novovjekovnim racionalističkim shvaćanjima pravo se sve više osniva na načelima ljudskog uma i na izvedenicama njegova mišljenja.

Aposteriorna shvaćanja prava poriču svaki unaprijed dani poredak. Za njih ne postoji nikakav svijet ideja, nikakav Božji plan, nikakva apriorna hijerarhija vrijednosti. Ovdje pravo ima utoliko vrijednost, ukoliko ga je čovjek postavio i ukoliko ga on poštuje. U prvi plan stupa čovjek pojedinac i on kao individuum postaje kriterijem onog što je pravo. Već su sofisti uvidjeli da se čovjek ne može nepromjenljivo uklopiti u neki postojeći poredak, nego je on rezultat društvenih procesa. Tako je teološko-hijerarhijsko naravno pravo, odozgo, zamišljeno naravnim pravom, odozdo, koje štiti pojedinca i prema njemu formulira ljudska prava. Budući da zajednici ne pripadaju nikakva izvorna prava, ona nema ni dužnosti, osim onih koje se izvode iz zaštite ljudskih prava. U takvom pravnom pozitivizmu katkad se nametnu neki posebni ljudski nagoni porivi za održavanjem, životom, užitkom, stjecanjem i imetkom, vlašću i sl., pa se proklamiraju gesla: *Pravo je ono što koristi jakome* ili *Pravo je ono što koristi narodu* (u smislu izabrane rase). Pri tome pravo gubi vlastitu svrhovitost i postaje samo sredstvo zaštite individualno-liberalističkih ili kolektivnih interesa.⁹ Čovjek time ne dohvaća transcendentu sferu bitka i vrijedno-

⁸ Usp. I. MACAN, *Nav. dj.*, str. 69.-71.

⁹ Usp. *Isto*, str. 71.-73.

sti, pa su takva pozitivistička shvaćanja nužno relativistička i utilitaristička.

5. *Ljudska prava u međunarodnim dokumentima*

Povijesno, prava čovjeka ne predstavljaju samo okomitu crtu, bilo je razdoblja kada se čovjeku nije priznavalo ni pravo na život. Posebno je to došlo do izražaja u totalitarnim režimima između dva svjetska rata i poslije njih. Takva su nasilja nad čovjekom nužno morala dovesti do idejnih i političkih pokreta za obranu dostojanstva ljudske osobe. U svijetu se stvara određena ljudska solidarnost te pojedinci, pa i čitavi narodi, više nisu indiferentni prema onome što se događa u drugim zemljama. Nasilja, bilo nad pojedincima ili narodima, ma gdje se ona događala, vrijeđaju savjest čovječanstva. Ratni zločini u Drugom svjetskom ratu formirali su svjetsko javno mišljenje u smislu stvaranja međunarodne organizacije koja bi imala zadaću štititi prava čovjeka.¹⁰ Opća skupština Ujedinjenih naroda proglasila je 10. prosinca 1948. godine Opću deklaraciju o ljudskim pravima. Često se navode i neke od najpoznatijih deklaracija, kao što su engleska *Povelja slobode* (1689.), američka *Deklaracija nezavisnosti* (1776.), francuska *Deklaracija o pravima čovjeka i građanina* (1789.)..., ali ovim se proglasom prvi puta u povijesti internacionalizirala težnja da se svakom čovjeku osiguraju njegova prava.

Opća deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda proglašena 10. prosinca 1948. godine

Opća deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda, plod je razvoja čovjekove misli i njegove uporne borbe za humanizaciju ljudskih odnosa. Iako je donesena nakon Drugoga svjetskog rata, ona nije samo humanistička

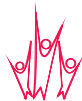
reakcija poslijeratnih naraštaja; na njezinu je stvaranju radio čitav niz filozofa, pravnika, teologa... U preambuli Deklaracije Ujedinjenih naroda, kao motiv, izričito se spominje da je poštivanje ljudskih prava nužno da se svijet ne bi pretvorio u barbarstvo, da ljudi ne bi morali oružjem nastupati protiv tiranije, te da je ono potrebno radi dobrih međunarodnih odnosa.

Tako vidimo da međunarodna briga za čovjekova prava izrasta iz stvarnog jedinstva čovječanstva na zemlji koje postaje sve svjesnijim te činjenice.¹¹ Najprije se govori o općeprihvaćenom dostojanstvu koje je imanentno svakom članu ljudske obitelji. O njemu je riječ u prvom članku ove Deklaracije, u kojem se ističe sloboda, jednakost i bratstvo među ljudima. Upravo čovjekovo dostojanstvo proglašava se *osnovom slobode, pravde i mira u svijetu*. Temelj dostojanstva koje resi čovjeka su um i savjest. Sastavljači ove Deklaracije očito su imali u vidu strahote minuloga rata, u kojem se na najžalosniji način očitovale kamo vodi nepoštivanje čovjekova dostojanstva i prava. Ako se spominje savjest čovječanstva, onda je to apel upućen instanciji koja stoji iznad pojedinca i naroda, nečemu što nije u vlasti ni pojedinca ni države.

Državne članice obvezale su se da zajedno s Ujedinjenim narodima rade na općem poštovanju i ostvarivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda. Budući da je za ispunjenje te obveze vrlo važno zajedničko shvaćanje tih prava i sloboda, donesena je Deklaracija, koja u trideset članaka nabroja primjere temeljnih ljudskih prava, kao što su pravo na slobodu i jednakost, život i sigurnost, jednaku zakonsku zaštitu, slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti,

¹⁰Usp. T. JOZIĆ, *Nav. dj.*, str. 99.

¹¹Usp. V. BAJSIĆ, *Ljudska prava u međunarodnim dokumentima*, u: *Ljudska prava. Čovjekovo dostojanstvo*, I. Koprek (priř.), Filozofsko- teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999., str. 50.

i druga prava, koje bi moralo poštivati svako ljudsko društvo.¹² Postoje različite kategorije prava: civilna, politička, socijalna, kulturna, ekonomska i religiozna prava, baš kao i razine prava: osobna, socijalna i institucionalna. Osobna pripadaju svakoj ljudskoj osobi i stvaraju obveze koje obvezuju osobe, društva i države, socijalna su pozitivne dužnosti društva prema njegovim članovima, koje su različite u različitim društvima i kulturama, a institucio-

nalna se ostvaruju kroz države, pravni sustav i ekonomske institucije.

Pravo, dakle, nije nešto izvanjsko, čovjeku od nekog zakonodavca, njemu jednakoga darovano, već je ono upisano u ljudsku narav, ono mu je prirodno, neizbrisivo upisano u njegovo biće, pripada onomu što ga čini čovjekom. U tome je bit i temelj neoutudivosti ljudskih prava. Za naš kršćansko-teistički pogled na čovjeka, to znači da je čovjek kao racionalno biće stvoren na sliku Božju. Iz tog proizlazi zahtjev za univerzalnošću ljudskih prava: svaki je čovjek, time što je čovjek, „po rođenju“ subjekt prava. Univerzalnosti prava korelativna

¹²Usp. UJEDINJENI NARODI, *Opća deklaracija o ljudskim pravima*, u: *Ljudska prava. Čovjekovo dostojanstvo*, I. Koprek (prir.), Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999., str. 11-15.

je jednakost ljudi s obzirom na temeljna prava. Ona ne dopušta nikakve iznimke, nikakve diskriminacije. Govoriti o „neotudivosti“, „univerzalnosti“, „jednakosti“ prava, te njihova trajnog poštovanja, ima smisla samo onda ako se ta prava osnivaju na nečemu što je neovisno o svakoj ljudskoj samovolji, što ne podliježe ni povijesnim ni društvenim promjenama sve dok čovjek kao čovjek postoji. Ako čovjek doista ima pravo na život, slobodu i sigurnost svoje osobe, onda mu to pravo ne pripada zato što je zapisano u toj ili kakvoj drugoj povelji ili ustavu, nego obrnuto; ušlo je u tu povelju i ustave

svijeta zato što mu ono oduvijek pripada, jer mu pripada na temelju njegove naravi.¹³

Umjesto zaključka

Nitko ne može za sebe zahtijevati neku nadmoć nad drugima jer svi su ljudi nositelji istog prava. Budući da se univerzalnost i jednakost prava osnivaju na svojstvu čovjeka kao osobe, ta prava moraju imati trajnost i nepromijenljivost. Ljudska se osoba s obzirom na ljudsku ravnopravnost ne mijenja, pa se zato ni njezina temeljna prava ne mogu mijenjati pod utjecajem povijesnih ili bilo kakvih drugih okolnosti. Ljudska se prava zato ne daju interpretirati tako da izgube svoju srž: integritet ljudske osobe. *Ono što sadrži Opća deklaracija o ljudskim pravima, plod je razvoja čovjekove misli i njegove uporne borbe za humanizaciju ljudskih odnosa.*¹⁴ Razvitak društvenih odnosa usmjeren je prema bratstvu među ljudima, i približavanje tomu cilju trebao bi biti glavni sadržaj napora svih nas.¹⁵ Svi ljudi posjeduju ljudska prava a da pri tome ne moraju iskazati posebna postignuća ili svojstva. Subjektivna ljudska prava štite život i slobode pojedinca ponajprije od državne samovolje i primjene nasilja od strane trećih osoba, te tako jamče jednako pravno i političko sudioništvo i daju pravo na jednaku socijalnu participaciju. Ljudska prava stoga imaju presudnu važnost, no ipak je jasno da samo javni apeli i moralne argumentacije, kako je već ranije rečeno, nisu dostatni da se trajno osigura njihova zaštita i njihova pouzdana valjanost. Tu pomaže njihova juridizacija,¹⁶ jer temeljna prava načelno, pripadaju čovjeku u svim kulturama.

¹³Usp. I. MACAN, *Nav. dj.*, str. 74 – 78.

¹⁴I. KOPREK, *Nav. dj.*, str. 28.

¹⁵Usp. HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, *Deklaracija o znanju*, Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja, Zagreb, 2004., str. 52. -53.

¹⁶Usp. G. LOHMANN, *Nav. dj.*, str. 95.- 96.

PIŠE: MARTINA KUVEŽDANIN

Na tragu dosadašnjih izlaganja o ljudskim pravima, svjesni ozbiljnosti teme, krenuli smo u istraživanje konkretnih oblika kršenja ljudskih prava danas u našoj zemlji.

ZAŠTITA

LJUDSKIH PRAVA U

REPUBLICI HRVATSKOJ

Tražeci prijevod same Deklaracije o ljudskim pravima, kako bismo mogli utvrditi i konkretne oblike njezina kršenja, naišli smo odmah na jednu zanimljivost: informaciju kako do danas nije objavljen službeni prijevod teksta Opće deklaracije o ljudskim pravima, kao što nije bio objavljen ni u službenim glasilima bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, u čijem je sastavu Hrvatska bila do

1991. godine. Od 1990. godine u Hrvatskoj je objavljeno nekoliko prijevoda, ali nijedan od njih nema status službenog prijevoda. Već samim time možemo utvrditi da je prekršeno pravo objavljivanja i upoznavanja s navedenom Deklaracijom.

Hrvatska i djelovanje Europskog suda za ljudska prava

Primanje u članstvo Vijeća Europe (1996.) i ratifikacija Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Hrvatsku nesumnjivo obvezuje na provedbu presuda Europskog suda za ljudska prava u Strassbourgu. Tijekom proteklih godina Hrvatska je izmijenila nekoliko nacionalnih zakona u skladu s presudama Suda te pomno prati pravnu praksu strasbourškog sustava, s ciljem ostvarivanja najvišeg mogućeg stupnja sukladnosti nacionalnog zakonodavstva sa standardima navedene konvencije.

Europski sud za ljudska prava u Strassbourgu glavna je institucija Vijeća Europe nadležna za

nadzor nad zaštitom ljudskih prava. Pred Europskim sudom Hrvatsku zastupa zastupnik/zastupnica imenovan od strane Vlade Republike Hrvatske. Izvršenje presuda Europskog suda nadzire Odbor ministara Vijeća Europe. Iz dosadašnje sudske prakse proizlazi da se povrede odnose na sudstvo, privatni i obiteljski život te zabranu mučenja.

Konkretna prioriteta zaštita ljudskih prava u Hrvatskoj

Nacionalni program analizira pojedina područja zaštite i promicanja ljudskih prava te određuje: suzbijanje rasne i druge diskriminacije, ravnopravnost spolova, nacionalne manjine, skrb o Hrvatima izvan domovine, zatočenim i nestalim osobama u Republici Hrvatskoj, prava aktivnih sudionika i stradalnika Domovinskog rata, pravo na pošteno suđenje, zaštitu žrtava/svjedoka, slobodu medija, pravo na pristup informacijama, vjerska prava i slobode, pravo na rad, posebnu zaštitu obitelji, djece i mladih, skrb o posebno osjetljivim skupinama građana - osoba s invaliditetom, zaštitu prava osoba s duševnim smetnjama i/ili intelektualnim teškoćama, osoba starije životne dobi, skrb o ovisnicima o opojnim drogama, HIV pozitivnim osobama, prava osoba kojima je oduzeta sloboda, prava tražitelja azila, azilanta i osoba pod supsidijarnom zaštitom, spolne

i rodne manjine, pravo na zdrav život i okoliš, suzbijanje korupcije, zabranu trgovanja ljudima, sigurnost i ljudska prava, razminiranje područja od zaostalih mina iz Domovinskog rata.

Ravnopravnost spolova

Ravnopravnost žena i muškaraca jedna je od temeljnih vrednota zemalja članica Europske unije. Zaštita i promicanje ravnopravnosti spolova temeljna je vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske. Opću osnovu, definiranje i način zaštite od diskriminacije na temelju spola, stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce, u nacionalnom zakonodavstvu uređuju odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova. Polazeći od još uvijek neravnopravnog položaja žena i muškaraca u političkom, socijalnom, gospodarskom, kulturnom i javnom životu, u Nacionalnoj politici izdvojena su kritična područja koja zahtijevaju zajedničke aktivnosti različitih društvenih sudionika. Iako žene čine više od polovine ukupnog stanovništva zemlje, ne sudjeluju u uravnoteženom omjeru u procesima donošenja političkih odluka niti su im jednako dostupne mogućnosti za puno sudjelovanje na mnogim drugim područjima društvenog života. Najvažniji pokazatelj neravnopravnosti žena jest njihov natpolovični udjel u ukupnom broju nezaposlenih

osoba, potom različiti oblici diskriminacije pri zapošljavanju i profesionalnom napredovanju, nedovoljna zastupljenost u procesu donošenja političkih odluka te učestalost obiteljskog nasilja nad ženama.

Vjerska prava i slobode

Ustavom Republike Hrvatske propisano je da svaki čovjek i građanin ima jednaka prava i slobode, da mu se jamči sloboda savjesti i vjeroispovijesti te slobodno javno očitovanje vjere ili drugog uvjerenja. Sve vjerske zajednice jednake su pred zakonom i odvojene su od države. Vjerske zajednice samostalno i slobodno određuju svoju unutarnju organizaciju, a svoje djelovanje u skladu s Ustavom Republike Hrvatske. Slobodne su javno obavljati vjerske obrede, osnivati socijalne i dobrotvorne ustanove te njima upravljati. Roditelji imaju posebnu ulogu i važnost u odgoju djece i potpuno su slobodni u izboru odgoja svojeg djeteta.

Posebna zaštita obitelji

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2003.) po prvi put je definirao oblike nasilja i uveo niz zaštitnih mjera, od zabrane uznemiravanja do udaljavanja nasilnika iz obitelji. Nasilje u obitelji karakterizira: svaka primjena fizičke

sile ili psihičke prisile koja ugrožava integritet osobe, svako postupanje koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će prouzročiti fizičku i psihičku bol, osjećaj straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva, fizički napad, bez obzira je li nastupila tjelesna ozljeda ili ne, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim nazivima i drugi načini grubog uznemiravanja, spolno uznemiravanje, uhođenje i svi drugi načini uznemiravanja, protupravna izolacija ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama, oštećenje ili uništenje imovine ili pokušaj da se to učini. Sukladno preporukama Vijeća Europe, Republika Hrvatska uključila se u provedbu "Kampanje za borbu protiv nasilja nad ženama", uključujući obiteljsko nasilje.

Djeca

Konvencijom o pravima djeteta štite se prava djece do navršених 18 godina, te ona predstavlja sveobuhvatni međunarodni ugovor na područja zaštite prava djece uopće. Područje zaštite dječjih prava pokriva i *Konvencija o najnižoj dobi za zapošljavanje*, *Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada*, *Konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice*

djece, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji te Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe. U okviru zaštite prava djeteta treba istaknuti i pravo na život svakog ljudskog bića, od začeca do prirodne smrti, pri čemu svako dijete ima pravo biti začeto, rođeno i odgajano unutar obitelji koja se temelji na braku između žene i muškarca, a predstavlja prirodnu i temeljnu društvenu jedinicu.

Pravu čovjeka na slobodno odlučivanje o rađanju djece prigovaralo se da u svojim korijenima ima liberalističke zasade. O tome je li pravo i sloboda odlučiti o svojem potomstvu liberalizam ili tek odraz poštovanja čovjeka kao razumnog bića i slike Božje, može se polemizirati, ovisno o stajalištima. No, činjenica je da

je Ustav RH iz 1990. izostavio takvu odredbu, iako nije otišao u drugu krajnost i zajamčio pravo na život embriju ili fetusu, odnosno šire, nije uopće iznio svoje gledište o pravu i slobodi rađanja djece, planiranja obitelji. Tvrdnji, da ustavna odredba o pravu ljudskog bića na život znači zabranu pobačaja, može se prigovoriti s više strana. No etički, vjerski i moralni stavovi o problematici pobačaja uvijek su bili na strani zaštite prava na život, kojemu nismo vlasnici, nego ga primamo na dar. Dužnost je svih štititi djecu i mlade, a poseban značaj daje se zaštiti djece kao najranjivije skupine.

Mladi

Temeljni dokument na području zaštite interesa mladih jest *Nacionalni program djelovanja za mlade* (2003.). Republika Hrvatska priklju-

čila se provođenju kampanje za mlade koju je pokrenulo Vijeće Europe na desetu godišnjicu kampanje “Svi različiti/svi jednaki”, a u svrhu promicanja različitosti, uključivanja i sudjelovanja mladih u društvu. U cilju suzbijanja nasilja među mladima donesen je *Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima* (2004). Prisutnost mladih u javnom prostoru, kao i pružanje mogućnosti da koriste medije i informacijske tehnologije (tisak za djecu i mlade, radio, televizija i kompjutor), važan je preduvjet za sudjelovanje mladih u društvenom i ekonomskom razvoju.

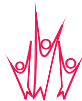
Zaštita prava ovisnika o opojnim drogama

Zloporabu opojnih droga i posljedice bolesti ovisnosti ubrajamo u najnegativnije društvene pojave, koje ostavljaju dugoročno štetne

zdravstvene i socijalne posljedice na pojedinca, obitelj i društvo u cjelini. Cilj svih zakonskih propisa i strateških dokumenata je suzbijanje zloporabe opojnih droga, prevencija ovisnosti te smanjivanje štetnih zdravstvenih i socijalnih posljedica. Ovisnici i povremeni uzimatelji opojnih droga podložni su i različitim oblicima stigme i socijalne isključenosti te je potrebno usmjeriti aktivnosti na ostvarenje jednakopravnog položaja tih osoba u svim sferama društvenog života (kod zapošljavanja, na radnom mjestu i drugo).

Zaštita HIV pozitivnih osoba

Međunarodna zajednica donijela je čitav niz zasada uglavnom neobvezujućih dokumenata koji donose različite preporuke za postupanje u cilju suzbijanja širenja zaraze i zaštite prava HIV pozitivnih osoba. Multidisciplinarni pri-

stup odnosi se na osvješćivanje javnosti, prevladavanje predrasuda, neznanja i sprječavanja diskriminacije u suzbijanju HIV/AIDS-a. Cilj nam je zadržati nisku razinu zaraženosti i ojačati nadzor epidemije putem novih aktivnosti, nadziranjem rizičnog ponašanja i praćenjem promjena putem istraživanja. Republika Hrvatska obvezala se slijediti međunarodno prihvaćene preporuke i integrirati ih u nacionalnu politiku i praksu da bi se smanjila stigmatizacija i diskriminacija HIV pozitivnih osoba te

im se osigurala potpuna zaštita ljudskih prava i pravo na privatnost.

Suzbijanje korupcije

Korupcija je svaki oblik zlorabe ovlasti radi osobne ili skupne koristi, bilo da se radi o javnom ili privatnom sektoru, a korumpiranom se smatra svaka službena ili odgovorna osoba koja radi osobne koristi ili koristi skupine zanemari opći interes koji je dužna štiti s obzirom na položaj i ovlasti koje su joj povjerene. Korupcijom se smatra i kada građanin nudi ili pristaje na davanje zatraženog mita. Ova negativna pojava javlja se u gotovo svim područjima života i djelovanja, od javnih institucija, preko politike, do gospodarstva i poslovanja s inozemstvom. Moderni zakoni, učinkovita policija i sudstvo samo su neke od nužnih pretpostavki, a uspješna borba protiv korupcije traži aktivno sudjelovanje građana. U Republici Hrvatskoj su u posljednjih nekoliko godina ostvarena značajna poboljšanja u vezi sa stvaranjem normativnih i drugih preduvjeta za učinkovito suprotstavljanje korupciji na svim razinama.

Trgovanje ljudima

Kada je neka osoba vrbovana, oteta, prodana, prebačena u drugi grad ili zemlju i zatim stavljena u ropski zaposlenički odnos nakon pružanja, najčešće ilegalne, migracijske "pomoći",

riječ je o trgovanju ljudima i to je jedan od najvećih međunarodnih problema. Posljednjih je godina trgovanje ljudima, osobito ženama i djecom (zbog seksualnog iskorištavanja), doseglo alarmantne razmjere. Procjenjuje se da je godišnja dobit od trgovanja ženama zbog seksualnog iskorištavanja viša od 12 milijardi američkih dolara. Početkom novoga tisućljeća ljude koriste kao robove za rad u tvornicama, hotelima, restoranima, barovima, domaćinstvima. Trgovanje ljudima jedan je od najgorih zločina našeg doba, jer se trguje ljudskim bićima, čime se čini neprocjenjiva povreda ljudskih prava. Do žrtava se dolazi na različite načine. Iza, na prvi pogled primamljivih oglasa o dobro plaćenim poslovima u inozemstvu, koje nude razne "agencije", često se krije organizirani kriminal. Žrtve se prijevarom odvođe iz mjesta prebivališta u inozemstvo, oduzimaju im se dokumenti i prisiljava ih se na razne poslove. Od trenutka oduzimanja dokumenata,

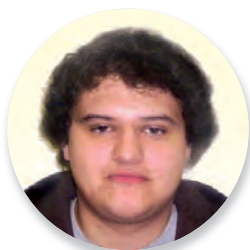
žrtve, iako možda još toga nisu svjesne, postaju žrtve trgovanja ljudima!

Prema službenim pokazateljima Ministarstva unutarnjih poslova RH, u Hrvatskoj je od 2002. godine identificirano 39 žrtava trgovanja ljudima, i to: 2005. godine 4 žrtve, 2004. godine 19 žrtava, 2003. godina 8 žrtava, 2002. godine 8 žrtava trgovanja ljudima. Analiza dosadašnjih otkrivenih slučajeva trgovanja ljudima u Hrvatskoj potvrdila je sumnju da Hrvatska uglavnom ima tranzitnu ulogu u nastavku puta prema zemljama Zapadne Europe te su uočeni najčešći pravci kretanja trgovaca ljudima: Ukrajina – Srbija i Crna Gora – Bosna i Hercegovina – Hrvatska; Moldavija – Srbija i Crna Gora – Bosna i Hercegovina – Hrvatska; Srbija i Crna Gora – Hrvatska. Ministarstvo unutarnjih poslova je u okviru međunarodne policijske suradnje od 2002. godine intenziviralo aktivnosti s Interpolom, Europolom i sa SECI – regionalnim centrom za borbu protiv prekograničnog kriminala.¹

Umjesto zaključka

Prikazavši ukratko pojedine strukture koje spomenuta Deklaracija obuhvaća, kao i zakoni Republike Hrvatske, pitamo se koliko se osobno zalažemo za njihovo provođenje, koliko se zauzimaju mediji, suvremeno društvo? Ili svatko nastoji samo sebi osigurati vlastita, osobna prava? Upoznavanjem sa zaštitom ljudskih prava u Republici Hrvatskoj svatko se obvezuje brinuti o provođenju i življenju svakodnevno u službi dobrobiti i obrane svojih bližnjih. Tada možemo očekivati da se razvija bolji suvremeni svijet, ali ne samo u tehnološkom, već u društvenom smislu i čvršćim međuljudskim odnosima.

¹ Svi podaci su prikupljeni s Interneta:
<http://www.ljudskaprava-vlada.rh.hr>
http://www.pu-ka.mup.hr/trgovanje_ljudima.html
http://www.vlada.hr/hr/preuzimanja/zakoni_i_uredbe/obitelj_zajednica_ravnopravnost_spolova

Piše: IVAN BENAKOVIĆ

NASILJE – POVREDA LJUDSKIH PRAVA

Posljednjih godina svjedoci smo pojačanog interesa za napise iz tzv. crne kronike koji, promatramo li životnu stvarnost iz ugla normalnih ljudskih odnosa, donose primjere neobjašnjivih ponašanja. Nemili događaji kulminirali su onim najstrašnijim – stradavanjem mladih osoba na našim ulicama (Zagreb, Vinkovci, Split...). Za svakog dobronamjernog čitatelja nemoguće je zaobići pitanje uzroka nastalog stanja. Koji je pravi razlog devijantnog ponašanja naše mladosti i njihovih starijih suvremenika?

O nasilju

Nasilje, kao pojam, već upućuje na neprirodnost stvarnosti na koju smo inače navikli, a koja je obilježena životnim skladom u međuljudskim odnosima. Dakle, pojava da se izgradnja društvenih odnosa pokušava riješiti na način zadovoljavanja određenih interesa,

bez pristanka osoba na koje je ovakva odluka adresirana, a uz to i korištenje sredstava sile te različitih oblika pritiska, vlastitih svjetovnoj vlasti suvremenog svijeta, opisna je definicija nasilja kao takvog. Gledajući životnu stvarnost iz ugla vjernika naše Crkve - svete, katoličke i apostolske – promotrimo primjere koje nam

donosi milost božanske objave, zapisane u Sv. pismu.

Knjiga Postanka, u drugom izvještaju o stvaranju (Post 2, 1-25), na veoma izražajan način prikazuje stvaranje čovjeka i svijeta. Čin stvaranja čovjeka na izrazito snažan način očituje neizmjernost ljubavi nebeskog Stvoritelja: čovjek nastaje iz praha zemaljskog i u nosnice mu se daruje božanski dah (*heb. ruah Jahve*). Stvorivši čovjeka i sve ostale uvjete zemaljske egzistencije, Bog stvara i čovjekovu družicu – ženu. Čitajući prvi izvještaj o stvaranju (Post 1, 1-31), nalazimo i redak u kome Bog daje nalog i vlast prvim ljudima da upravljaju svim stvorenim: *Plodite se i množite i napunite zemlju i sebi je podložite* (r.28), što je znak želje i ljubavi Boga Oca da čovjek bude suupravitelj stvorenoga svijeta i ravnopravni suradnik božanske milosti. Osim toga, čovjek, kao najsavršenije stvorenje, dobiva i znakove sličnosti s Bogom: razum i slobodnu volju, koji ga određuju kao biće sposobno za planiranje i različite izričaje kreativne zbiljnosti. Zajedno s Bogom, on postaje kreator povijesti spasenja.

Slijedeći tijek spomenute povijesti, čitamo treće poglavlje Knjige Postanka, u kome po prvi puta susrećemo pad čovjekove moralnosti: umjesto Boga, on sluša stvorenje, zmiju (Post 3,6). Prvi čovjek osobnu volju pretpostavlja volji Stvoritelja i na scenu stupa novonastala

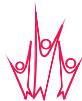
stvarnost - odvojenost od ljubavi nebeskog Oca, grijeh. Širenje grijeha kroz povijest spasenja zabilježeno je u Bibliji na više mjesta (Post 3,6; 4,8; 6,4; 11,4), ali je spomena važna njegova ukorijenjenost u ljudskoj civilizaciji od postanka svijeta. Kada se danas pitamo odakle u našoj domovini sklonost nasilju, odgovor za sigurno nalazimo u stvarnosti postojanja grijeha (osobnog ili struktura vlasti).

O hrvatskom društvu

Pastoralna praksa hrvatskog naroda, u kojem su se, prema posljednjem popisu pučanstva, građani u vrlo visokom postotku (oko 90%) izjasnili kao katolici, ukazuje na deklarativno kršćanstvo, budući da više vodi računa o osobnom interesu, nego briga o općem dobru, utemeljenom na moralnim normama Katoličke Crkve. Ako u Hrvatskoj imamo majke kojima je najvažnija osobna karijera i tjelesni izgled, očeve koji životnu energiju nekontrolirano troše na hedonističke ponude „suvremenog svijeta“, političare koji trajanje mandata rabe za stjecanje profita, a ne za predstavljanje naroda koji ih je birao, i da ne nabrajam dalje, mislim da se naša sadašnja stvarnost može nazvati „koridorom osobnih interesa“.

U svim prigodama, kada dolazi do ugrožavanja temeljnih vrijednosti, pojavljuje se nasilje u različitim oblicima (odbijanja od plaće, otkazi, zlostavljanje na poslu, zapošljavanje prema podobnosti, uskraćivanje prava na topli obrok, nemogućnost dobivanja slobodnog dana i sl.). Takav čovjek ne treba Boga koji od njega traži poštivanje zapovijedi i poziva na odgovornost. Kamo će nas odvesti takav put, nije teško odgovoriti, jer oni koji ustraju živjeti na ovakav način mogu očekivati samo propast, koja ne dolazi odmah nego je rezultat dugogodišnjeg ignoriranja prisutnosti i važnosti božanskog Zakona koji uvijek govori istu poruku: „Čini dobro, a izbjegavaj zlo!“ Negativno ponašanje, koje je isključivi rezultat čovjekove nemoguć-

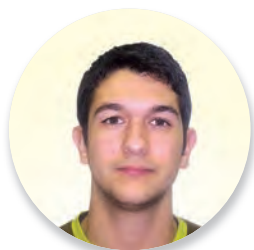

nosti da kontrolira svoj vlastiti ego, s odraslih postepeno prelazi na mlađe generacije, čiju maštu na nasilje potiču proizvodi suvremene filmske industrije, i tako nastaje „kultura nasilja“. Na ovome mjestu sjetimo se tri glavna protivnika povijesti spasenja, prema autoru Prve Ivanove poslanice: tijelo (grijeh), svijet i đavao. Neka se svatko od nas zapita koji nas od njih najviše okupira u svakodnevnim životnim situacijama. Zaključimo ovaj apsurd ljudskog ponašanja činjenicom da čovjek ne želi slušati Boga, a sam nije u stanju kontrolirati snagu unutarnjeg ja, što ga neminovno vodi u beznađe.

Međutim, nije sve tako crno, iako moramo priznati da je ovo trenutno naša realnost. Postoji i druga strana, koja je ljudsku civilizaciju održavala tijekom čitave povijesti. To je svjetlo Božje ljubavi koja nema granica. Milosrdni Bog, u svojoj Crkvi, preko svoga Sina Isusa Krista, snagom Duha Svetoga i danas vodi tijek povijesti spasenja. Isusova prisutnost izražena je u snazi sakramenata Katoličke Crkve, koja je znak i oruđe intimnog sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda (LG 1). Stoga je dužnost svakog vjernika pozivati na pomirenje s Bogom i među ljudima. Kulturi nasilja neophodno je suprotstaviti kulturu

praštanja i mira, na što nas posebno potiče sv. Pavao u Poslanici Galaćanima kada preporuča prakticiranje darova Duha: *...ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost* (Gal 5,22).

Kako ćemo to učiniti? Jedino ako i sami bude-mo ljudi praštanja, milosrđa i služenja među braćom koja su u potrebi. Isus nas u prispodobi o milosrdnom Samarijancu (Lk 10, 29-36) poučava što znači biti nekome bližnji, a nužna je pretpostavka spustiti se na razinu i način razmišljanja onoga koji od nas traži pomoć. Poštovani čitatelju, o pitanjima složenih ljudskih odnosa može se razmišljati na različite načine i ovaj članak ne može riješiti problem postojanja nasilja u našem društvu, ali mi je želja bila potaknuti na razmišljanje o stvarnom podrijetlu svakog zla i čovjekovom „doprinosu“ nastalim problemima, bilo to direktno ili preko posrednika. Odlučimo danas javnosti poslati jasnu poruku: glasno izrečeno *Ne nasilju, ponižavanju, podcjenjivanju i odmaganju bratu čovjeku*. Svrstajmo se u nepreglednu vojsku molitelja za našu domovinu na svim društvenim područjima, jer: *Gospodin nikad ne uskraćuje svoga milosrđa i ne ostavlja svoj narod iako ga kažnjava nevoljama*. (2 Mak 6,16)

Piše: Vlatko Glavaš

VUKOVAR

I LJUDSKA PRAVA

Sedamnaesta je godišnjica pada Vukovara i još se osjeti duboka rana nasilja i muke koja se zbila u ovome herojskom gradu. Na žalost, Vukovar i Srebrenica ostat će trajni spomenik optužbe Zapada, trajni simbol neučinkovite strategije očuvanja i uspostavljanja mira međunarodne zajednice država i UN. Nakon svršetka "hladnog rata" 1989.g. Europska unija i SAD proklamirale su svoj novi politički credo: zajednički ciljevi su borba za demokraciju, za

pravnu državu, za ostvarenje ljudskih prava u svijetu. Na žalost, zbog zabluda, propusta i ideološke zaslijepljenosti zapadnih zemalja, srpski agresor više je od pet godina harao Hrvatskom, čineći nečuvene zločine. Tisuće nevinih žrtava u Hrvatskoj moralo je izgubiti živote jer Europa i SAD nisu bile spremne učinkovito reagirati.

Tragičnost ove moralne i političke krivnje Zapada tim je veća, jer su se političari pritom mo-

gli pozivati na međunarodno pravo i njime čak opravdati svoje nemoralne i nepravedne propuste. Vidimo da su se u ovom slučaju sredstva očuvanja i ponovnog uspostavljanja mira, kako ih predviđa međunarodno pravo, pokazala neučinkovitima. Aktualno međunarodno pravo pogoduje agresoru, a šteti žrtvi agresije jer se temelji na idealističkoj slici čovjeka. Na žalost, mnogi dokumenti koji propisuju prava samo su dokumenti a ne stvarnost, napisani ideali koji odzvanjaju u duši čovjeka snagom Božjeg Duha, ali ne i stvarnost, jer mnoge dobre ideje ostaju samo ideje. Tako je bilo i u slučaju Vukovara: ni traga od poštivanja ljudskog dostojanstva i brojnih dokumenata o pravima čovjeka.

Tako je po službenim podacima, izdanim u Hrvatskoj, 3210 Hrvata ubijeno, 17 393 je ranjeno, većinom tijekom opsade Vukovara. Prema hrvatskim izvorima, objavljenim od Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija 2006. g., Hrvatska je izgubila 879 vojnika, dok ih je 770 ranjeno u samom gradu Vukovaru. Na području Vukovarsko-srijemske županije pronađene su 52 masovne i više stotina pojedinačnih grobnica, iz kojih su ekshumirani ostatci 1970 žrtava. Na vukovarskom

groblju ekshumirani su posmrtni ostatci 938 žrtava, među kojima i tijelo bebe od 6 mjeseci, djeteta od 2 godine i starice od 102 godine, te osoba nasilno odvedenih iz vukovarske bolnice, njih 261, mučki ubijenih i pokopanih u masovnu grobnicu na poljoprivrednom polju Ovčara, ali o tom događaju u sljedećem poglavlju. Još se traga za 500 osoba nestalih s područja Vukovarsko-srijemske županije. Konačni broj stradalih procjenjuje se na otprilike 3 do 4 tisuće osoba.

Zločini nakon pada Vukovara

U istočnoj Slavoniji, pet kilometara jugoistočno od Vukovara, nalazi se poljoprivredna farma Ovčara, radna jedinica kombinata Vupik koji se bavi ratarstvom i tovom svinja. Na farmi su skladišta s velikim metalnim kliznim vratima za poljodjelske strojeve i oruđa, na kojima su i mala vrata za ljude – idealno za stražarski nadzor nad zatočenicima. Srpski su agresori ta skladišta pretvorili u koncentracijski logor za osobe nesrpskoga podrijetla, zarobljene na

području Vukovara. Borbe za Vukovar prestale su 18.11.1991. Istoga dana, kako tvrde svjedoci, predaju se branitelji s Mitnice; njih 170, nakon noći provedene u hangaru na Ovčari, odvedeno je u zatvor u Srijemskoj Mitrovici. 20.11.1991. evakuira se vukovarska bolnica: "trijažu" obavljaju "organi bezbednosti" JNA, odvajajući ranjenike i osoblje bolnice od 250 ili 260 ljudi koji su, po njima, sudjelovali u borbama. Ostalo je nejasno po kojem su kriteriju izdvojene i dvije žene, od kojih je jedna bila u visokoj trudnoći - oba leša ekshumirana su, zajedno s još 198 mrtvih, iz masovne grobnice na Grabovu pokraj Ovčare. Ti ljudi su, nakon "trijaže", odvedeni najprije u Velepromet, a zatim - nakon maltretiranja, pa i usmrćivanja-u hangar na Ovčari.

Između Veleprometa i Ovčare nestaje jedan broj ljudi, njih oko 60, čija nam sudbina do danas nije poznata. Podređeni formiraju špalir, kroz koji protraćavaju zarobljenici na putu od autobusa do hangara. Zarobljenike udaraju čime stignu: drvenim palicama, kundacima pušaka, rukama, nogama... Maltretiranje se nastavlja i u hangaru, gdje se zarobljenici popisuju. Svatko može ući u hangar i maltretirati

koga poželi. Svaka nova skupina žrtava u iskopanu jamu ubacuje prethodno ubijene, da bi potom i sami bili ubijeni. Ovčara je zatvorena 25.12.1991., nakon što je na njoj ubijeno 200 zatočenika - uglavnom ranjenika dovezenih iz vukovarske bolnice, a nestalo bez traga njih 61. Ostatak zatočenika odveden je u Srijemsku Mitrovicu, a dio njih u vojarnu, odakle su kasnije sprovedeni dalje, u srpske koncentracijske logore Stajićevo, Begejci i dr.

Na žalost, iz ovoga potresnog primjera možemo se osvjedočiti kako se nimalo nije marilo za ljudske živote, kao ni poštovala međunarodnim konvencijama zajamčena im prava. Vukovar će ostati trajnim spomenikom želje hrvatskog naroda za slobodom, za obranom ljudskog dostojanstva, i pod cijenu života. Na kraju bih dodao jedan citat iz homilije kardinala Josipa Bozanića, izrečen prilikom jednog dolaska u Vukovar: "I zato trebamo odati dužno poštovanje onima koji su dali živote za našu slobodu i za naš mir, kako bismo osvijetlili povijesnu istinu, a osobito, spominjući se tih tamnih ratnih događanja, jačali odgovornost sviju u izgradnji mira, zajedništva i suživota svih građana naše zemlje!"

Promišljanja

*Vi, veliki,
poslušajte djecu!
Predugo ste slušali
stručnjake i funkcionare,
direktore i generale.
Predugo ste vjerovali u imetak i moć,
U blagostanje i oružje.
Pogledamo li djecu,
sve postaje novo, jer djeca otkrivaju
ono što je svijet zaboravio.*

*Vi, veliki,
poprimite oči djeteta,
da biste život promatrali drugačije.
Poprimite dječji san
o izgubljenom raju.
Poprimite dječji smijeh
i dječju radost zbog malih stvari.
Poprimite dječje srce,
da biste vjerovali u ljudsku ljubav.*

PHIL BOSMANS

Piše: ANTONIO Soldo

ARISTOTEL: NIKOMAHOVA ETIKA

(VIII. knjiga)¹

Svojim izborom ovoga rada nastojao sam probuditi svoje znanje o Aristotelu (384.- 322.g. pr. Kr.), grčkom filozofu i znanstveniku. Aristotel slovi kao najveći grčki filozof i učitelj Aleksandra Velikog (356. – 323.g. pr. Kr.). Mišljenja sam da je Aristotel k tomu još i jedan od najatraktivnijih filozofa staroga vijeka, te da u mnogima pobuđuje strast prema filozofskim razmatranjima onoga doba. Rad sam podijelio na nekoliko dijelova. Svaki dio počinje s određenom temom vezanom uz prijateljstvo, bilo to prijateljstvo uopće ili prijateljstvo u grčkom polisu ili pak kao osnova ili dio prosječne grčke obitelji.

U prvom dijelu općenito obrađujem prijateljstvo, njegove osnovne karakteristike i pojmove te djelatnu dimenziju prijateljstva. Drugi dio počinje geografsko – povijesnim uvodom o Grčkoj, njenoj povijesti i geografskoj smještenu. Spominju se najznačajniji polisi i karakteristike tih polisa. Aristotel pravi podjelu vlasti unutar polisa, pobliže ih objašnjava i komentira pojedine sustave vlasti. Trećim dijelom dominira obitelj. Opisuju se odnosi unutar jedne grčke obitelji i odnosi između muškaraca i žena u ono vrijeme. Pred kraj trećega dijela napravio sam osvrt na mnoge civilizacijske krugove, od Perzijanaca i američkih naroda Azteka i Inka do visoke kineske civilizacije.

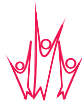
1. Prijateljstvo

Svoje razlaganje u VIII. knjizi *Nikomahova etika*, Aristotel započinje govorom o prijateljstvu kao neophodnom dijelu ljudskog života. On prijateljstvo bitno poistovjećuje s vrlinom, kao umijeće koje upotpunjuje ljudsku egzistenciju. Za prijateljstvo ističe da je važnije od bilo kakvog bogatstva i slave². Prijateljstvo je sklonište u kriznim situacijama ljudi, pa je i

¹ Seminarski rad iz filozofskih znanosti, Mentor: Dr. sc. Stjepan Radić, Đakovo, 2008.

² Usp. ARISTOTEL, *Nikomahova Etika* VIII 1155 a 1, Kultura, Beograd, 1970., prevela sa starogrčkog Radmila Šalabalić, ΑΡΣΤΕΛΗΣ, ΗΘΙΚΑ ΝΟΚΟΜΧΕΙΑ

zbog toga veoma važno za život svakoga čovjeka. Aristotel tvrdi da se za vrijeme putovanja u tuđinu može jasno vidjeti koliko je čovjek čovjeku blizak i drag. On smatra da je prijateljstvo ona veza između dvaju ili više država koja rezultira mirom i savezništvom između njih te da zakonodavci tih država više brinu o tome prijateljstvu negoli o pravednosti prema narodima tih država. Za zakonodavce je važnija sloga nego nesloga te pokušavaju istisnuti pobunu unutar država.³

Aristotel prijateljstvo pobliže označava pojmom ljubavi (grč. φιλία), dok rimski govornik i državnik Ciceron u svome djelu *De Amicitia* koristi latinski izraz amor, čime postaje poznatiji cijelom filozofskom svijetu do današnjih vremena. Za Aristotela je bitna socio-politička karakteristika prijateljstva: prijateljstvo je osnova dobrih međuljudskih odnosa, a time se jasno očituje i sklad unutar društvene zajednice. Traži se osnova, prvotno je to određena korist od jednoga ili više sudionika toga prijateljstva.

a) Vrste prijateljstva, prema Aristotelu

Aristotel navodi tri vrste prijateljstva⁴:

- a) prijateljstvo radi prijateljstva
- b) prijateljstvo iz koristoljublja
- c) prijateljstvo iz zabave.

Prijateljstvo radi prijateljstva podrazumijeva ono prijateljstvo u kojem oni koji su povezani na ovaj ili onaj način, žele jedan drugome dobro.⁵ Prijateljstvo iz koristoljublja u sebi nosi kategoriju koristi, predstavlja slabo povezano prijateljstvo. Ono je trajno onoliko dugo koliko netko iz toga prijateljstva ima nekakvu

korist.⁶ Takva prijateljstva se veoma lako uništavaju budući da obje strane ostaju iste, tj. čim prestanu biti korisni ili prestaju pružati zadovoljstvo, gasi se naklonost prema njima. Korisnost varira prema prilikama, jer čim nestane razlog, nema više ni osnove prijateljstva te ono prestaje vrijediti. Takvo prijateljstvo više je izraženo između mladih i starijih ljudi, koji više nisu u stanju da se održavaju na životu bez pomoći mladih. Prijateljstvo iz zabave, za Aristotela, svojstveno je mladim ljudima koji su željni uživanja. Po njemu, mladež se rukovodi strastima i ide većinom za onim što joj donosi trenutak⁷. Mladi ljudi skloni su i nagonskoj ljubavi, kojoj je cilj nagonski užitak.

Savršeno prijateljstvo je ono koje nastaje između osoba obdarenih vrlinama i one sličnih moralnih kvaliteta.⁸ Najveći su prijatelji oni koji prijatelju žele najveće dobro, zbog njega samog. Želja za prijateljstvom se brzo rađa, ali ne i prijateljstvo. Prijateljstvo zasnovano na užicima slično je pravom prijateljstvu, ali i onom iz koristoljublja. Kod takvih prijateljstava se događa da mnogi prijatelji iz zabave uistinu postanu pravi prijatelji. To se događa zbog sličnosti karaktera, te se tako jedan na drugoga s vremenom priviknu. Također se događa i da oholi ljudi prijateljuju s oholim ljudima, dobri s oholima i oni koji nisu niti jedno niti drugo.⁹

b) Djelatna dimenzija prijateljstva

Prijateljstvo između dvije osobe događa se na jednoj intimnoj razini. Prijatelj prijatelja smatra sastavnim i neotudivim dijelom svoje situacije, svoga bića. Prijateljstvo obvezuje čovjeka da bude to što čini, ali uvijek na način čovjeka – prijatelja. Prijateljstvo ne trpi podvojenost

³ Usp. Isto VIII 1155 a 4

⁴ Usp. Isto VIII 1156 a 3

⁵ Usp. W. K. C. GUTHRIE, *Povijest grčke filozofije, Aristotel: sučeljavanje*, sv. VI/1., Naklada Jurčić, Zagreb, 2007., str. 365–370.

⁶ Usp. ARISTOTEL, *Nav. dj.*, VIII 1156 a 3

⁷ Usp. Isto VIII 1156 b 5

⁸ Usp. Isto VIII 1156 b 6

⁹ Usp. Isto VIII 1157 a 2

niti bilo koji oblik dualizma, već iziskuje svu čovjekovu predanost tome prijateljstvu. Time se prijateljstvo izjednačava sa zajedništvom, djelatnim zajedništvom, jer su osobe udružene u zajedništvo radi dobrog onoga drugoga, a ne radi nekakvoga cilja. Kada je prijateljstvo djelatno, ili pak dobronamjerno, ono je na neki način i kreposno jer se ostvaruje zajedništvo s drugim osobama. Čovjek koji ima prijatelje nije usamljenik niti može živjeti egoistički, da sve oko sebe zanemaruje a jedino se brine o sebi.¹⁰

2. Prijateljstvo kao temelj odnosa unutar grčkog polisa Politička dimenzija prijateljstva

Područje Grčke obuhvaćalo je južni dio Balkanskog poluotoka s pripadajućim otocima. To područje naseljeno je tijekom staroga vijeka brojnim grčkim plemenima. Grci osnivaju brojne polise, gradove – države, u kojima se razvijaju različita društvena uređenja. Najznačajniji polisi bili su Sparta i Atena, čije je rivalstvo umnogome otežavalo ujedinjenje grčkih polisa u jedinstvenu državu Heladu. Sparta je bila država ratničkog karaktera, dok se u Ateni razvijala filozofija, trgovina, brodogradnja i, prvenstveno, demokracija. Za Aristotela država je prijateljska. On njeguje prijateljstvo sociološkog karaktera, tj. država je sastavljena od mnogih udruženja koja, svako za sebe, vrše posebnu obvezu u svrhu izgrađivanja polisa,¹¹ te su unutar sebe utemeljena na prijateljskim odnosima. U daljnjim razmatranjima, Aristotel pravi podjelu državnog uređenja. Za njega su to:

- a) kraljevstvo – βασιλεία
- b) aristokracija – ἀριστοκρατία
- c) timokracija – τιμοκρατία.

¹⁰Usp. M. VUČETIĆ, *Prijateljstvo u Aristotelovoj filozofiji*, u: *Filozofska istraživanja* 27 (2007.), sv. 3., str. 571-579.

¹¹Usp. ARISTOTEL, *nav. dj.*, VIII 1160 a 4

Kraljevstvo je, za Aristotela, najbolje državno uređenje jer je vlast podređena pojedincu i jer je nasljedna. Monarh vlada kraljevstvom za koje mora voditi posebnu brigu kako bi što duže održao kontinuitet svoje vladarske loze te kako ne bi došlo do pobune podanika koji bi ga svrgnuli s vlasti. Vladar je onaj koji je izabran od naroda da vlada zemljom, stoga on mora voditi brigu o kraljevstvu, unutarnjim i vanjskim problemima kraljevstva, jer se nestabilnost države očituje u nesposobnosti vladara. Loša vladavina očituje se u postupnom tiraniziranju stanovništva. Narod se buni, svrgava vladara te kockom odabire novog vladara.¹² Tiranin se bori kako bi ostvario svoje ciljeve te kako bi što više tiranizirao svoj narod.¹³ Aristokracija predstavlja vladavinu odabranih i najboljih.¹⁴

Najbolje državno uređenje je demokracija (δημοκρατία), vladavina slobodnih građana putem predstavnika izabranih direktnim izborima, iako i ona sama ima svojih nesavršenosti.¹⁵ Za Aristotela, timokracija predstavlja stupanj političkog razvoja u kojem su javne funkcije raspodijeljene prema imovnom stanju.¹⁶ Kod izopačenja ovih društvenih uređenja prijateljstvo i pravednost svedeni su na najmanju mjeru, a najgore stanje je u tiraniji. Uopće se ne susreće osobna privrženost, ili veoma rijetko. Gdje nema ničega zajedničkoga između podanika i vladara, nije moguće ni prijateljstvo, jer ne postoji ni pravda; omogućen je samo odnos poput odnosa majstora i njegova alata, duše i tijela te gospodara prema robu.¹⁷ Rob je živo oruđe, kao što je oruđe

¹²Usp. *Isto* VIII 1160 b 2

¹³Usp. *Isto* VIII 1160 b 10

¹⁴Usp. *Aristokracija*, u: V. ANIĆ i suradnici, *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi liber, Zagreb, 2002., str. 59.

¹⁵Usp. *Demokracija*, u: *Isto*, str. 228.

¹⁶Usp. *Timokracija*, u: *Isto*, str. 1329.

¹⁷Usp. ARISTOTEL, *nav. dj.*, VIII 1161 b 6

neživi rob. Prijateljstvo prema robu kao robu ne postoji, ali prema robu kao čovjeku da. U svakom čovjeku postoji princip pravednosti prema svakom biću koje je u stanju sudjelovati u zakonima i ugovorima, pa je i prijateljstvo s robom kao čovjekom moguće. Prijateljstvo i pravednost veoma su slabo izraženi u tiraniji, ali ipak postoje. Najizraženiji su u demokraciji, jer građani, kao jednaki, imaju mnogo toga zajedničkoga.

3. Prijateljstvo kao osnova obitelji

a) Obitelj u grčkoj tradiciji

Najbolji primjer kraljevstva i demokracije vidi se u običnom grčkom domaćinstvu. Otac obitelji predstavlja njezina kralja. Međutim, svi su u toj obitelji na neki način ravnopravni i brinu se za stabilnost obiteljske zajednice. Otac se brine za svoju obitelj kao kralj za svoje podanike, ali se mora pokoravati i odlukama svoje obitelji ako želi očuvati obiteljsku slogu i jedinstvo. Demokracija je izražena ondje gdje je otac slab ili ga nema.¹⁸

Obitelj, prema postavkama suvremene sociologije, čine muševci, žene i njihova djeca koji žive u zajedničkom domu, imaju zajedničke obroke i blagdane, povremeno posjećuju ili primaju rodbinu, muku muče sa skućenim budžetom, vole se i svađaju.¹⁹ Vlast oca nad djecom je od prirode ustanovljena te ju nije moguće promijeniti. Odnos muškarca i žene je patrijarhalan. Iako je žena podređena volji svoga muža, zanimljivo je da Aristotel zahtijeva da odnos između muža i žene bude utemeljen na prijateljstvu. Ona se brine za kućanstvo i za odgoj djece. No, i muž se također podvrgava odluci žene radi mira u kući. Prijateljstvo između braće nalikuje kolegijalnosti budući da su slič-

nog karaktera, odgoja ili navika. Roditelji vole svoju djecu kao dio sebe, a djeca roditelje kao one kojima duguju svoj postanak. Roditeljima je razumljivija svijest da djeca potječu od njih nego djeci da potječu od roditelja. Roditeljska ljubav je ta koja traje od samoga rođenja djeteta, dok djeca razvijaju ljubav prema roditeljima tek kada razumom shvate svoje podrijetlo i ostvare sposobnost suosjećanja. Odnos sinova prema ocu treba biti jedan vid zahvale za ostvarenje života. Po antičkom pravu, otac se mogao javno odreći oholih i neposlušnih sinova, što je bila veća kazna nego izbacivanje iz nasljedstva. Javna odricanja objavljivala su se preko izvikivača na gradskim trgovima i raskrižjima putova.²⁰

¹⁸Usp. ARISTOTEL, *nav. dj.*, VIII 1161 a 6

¹⁹Usp. G. CERJAN-LETICA, *Obitelj*, u: N.FANUKO i suradnici, *Sociologija*, Školska knjiga, Zagreb, 1993., str. 129 – 130.

²⁰Usp. ARISTOTEL, *nav. dj.*, VIII 1163 b 3

b) Obitelj u drugim civilizacijskim krugovima

Aristotel navodi da je kod Perzijanaca očinska vlast tiranija u kojoj očevi svoje sinove koriste poput robova. Na Istoku je poznato da su kraljevi ubijali svoje sinove kako ne bi došlo do podjele kraljevstva ili borbe oko prijestolja. Aristotelu je tiranija nad vlastitom djecom neprihvatljiva. Ipak, još u njegovo vrijeme, u Perzijskom carstvu, kraljev se sin, Kir Mlađi, oko 401. g. pr. Kr. pobunio protiv vlasti svoga oca Darija II. i brata Artakserksa II.. Pobuna je ugušena Kirovim smaknućem.²¹ Stare američke civilizacije poput Azteka i Inka imale su obredno žrtvovanje i nekoliko puta su žrtvovala kraljevska djeca. Takva žrtvovanja predstavljala su ujedno i način rješavanja 'gužve' pred prijestoljima.²²

U Europi je bila praksa da drugi ili treći sin s nekoliko svojih sestara bude poslan u samostan kako ne bi bilo diobe vlasti među braćom ili diobe kraljevstva. Takva praksa se održala sve do kraja Prvoga svjetskog rata 1918. godine, kada stare kraljevske i carske sustave zamjenjuju liberalnost i ravnopravnost unutar društva. Došlo je do promjene slike europskog i svjetskog društva onoga vremena, čime je u potpunosti zadan udarac aristokratskom društvu. Suvremeni čovjek je čovjek slobodnoga duha, samostalan u odlučivanju i širokih vidika u svome intelektualnom i duhovnom obrazovanju. Na kralja ili cara se više ne gleda kao na nekoga koji ima vlast od Boga, već na nekoga koji je iz toga naroda potekao ili mu je nametnut slijedom povijesnih događanja.²³

Kinesko društvo bilo je dobro uređeno i usklađeno s vjerskim frakcijama unutar Kine. Kineski carevi su imali mnogo žena i nekoliko stotina djece. Prvenstvo je uvijek imala prva žena, koja je nosila naslov carice, dok su ostale imale naslov dvorskih dama i kraljevskih prileznica. Nasljednik je bio najstariji sin ili sin koji bi doživio dob da bude okrunjen za cara. U mnogo slučajeva se događalo da pretendenti ubijaju svoje rivale ili čak da se vojska mijesha u carsku obitelj. Tijekom kineske povijesti vojska je mnogo puta sama izabirala cara tako što bi poubijala svu braću svojega izabranika.

Zaključak

Sa svojim tvrdnjama i teorijama, Aristotel bi danas bio nerazumljiv i neshvatljiv. Mnoge njegove tvrdnje već odavna nisu aktualne, niti ima izgleda da bi se mogle ukorijeniti i održati. Od Aristotela i njegova načina mišljenja prošlo je oko 2300 godina, što predstavlja vrijeme drastičnih promjena. Nema više robovlasničkih sustava, žene su dobile svoju ravnopravnost i pravo odlučivanja u vlasti, mnoga su državna uređenja nastajala i nestajala, baš kao i polisi, gradovi – države, u kojima je Aristotel vidio uzor svih društvenih uređenja. Za starovjekovne Grke, ponajprije Aristotela i Platona, ujedinjenje polisa u jednu kozmopolitsku državu ili stvaranje saveza poput današnje Europske unije ili UN-a, bilo bi nezamislivo jer za njih je polis predstavljao vrhovnu kategoriju, odmah, u nizu, ispod bogova s Olimpa. Međutim, unatoč tome, osobno smatram da se neke odlike prijateljstva iz vremena Aristotela vide i danas. I danas postoje one vrste prijateljstva koje je odredio Aristotel, ali se one drugačije vrednuju. U današnje vrijeme izraženije je prijateljstvo iz koristoljublja nego ono pravo prijateljstvo. Društvo je prožeto korisnošću i ugodom, više nego željom za istinskim i vrijednim prijateljstvom. Aristotel stoga živi i danas, i živjet će sve dok se bude gajila filozofija i njegova misao.

²¹Usp. *Artakserks II., (zvan Pamtilac)*, u: D. BROZOVIĆ i suradnici, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 1, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1999., str. 396.

²²Usp. *Azteki*, u: Isto, str. 516.

²³Usp. *Monarhija*, u: Isto, str. 418.

KARL BARTH

(1886. – 1968.)

Povodom četrdesete obljetnice smrti

Piše: Vladimir Jović

Teško je uopće zamisliti teologa koji bi svoj život mogao odvojiti od svoje misli. Tako je Karl Barth na poseban način razvio svoju misao i nerazdvojivo isprepleo i povezao sa svojim životom i iskustvom svoga vremena.

Životni put kao osnova teološke misli

Karl Barth rođen je 16. svibnja 1886. godine u Baselu (Švicarska). Već od ranog djetinjstva prima određenu teološku naobrazbu od oca koji je bio protestantski pastor. Karakteristika u ono vrijeme švicarski protestantski teolozi bili su podijeljeni u dvije struje, liberalne teologe

i pozitivne teologe. Barthov otac pripadao je frakciji pozitivnih teologa, te pod tim utjecajem mladi Karl započinje studij teologije. Međutim, učinak utjecaja očeve pozitivne teologije bio je potpuno suprotan očekivanom i Barth se priključuje oporbenom „taboru“ te, protiv očeve volje, odlazi na teološki studij u Berlin, kod velikog liberalnog povjesničara Crkve Adolfa v. Harnacka.¹ Ondje Barth boravi i studira do 1906. godine, a nakon toga, do 1908., kod Wilhelma Herrmanna u Marburgu, gdje i završava studij.²

Do 1911. godine vrši pastorsku službu u malenoj švicarskoj općini Safenwil.³ U to vrijeme započinje i Prvi svjetski rat. Taj rat Bartha snažno obilježava. Naime, on se protivi opredjeljenju svojih teoloških učitelja u Njemačkoj za carsku politiku rata, a ujedno ga iritira i držanje socijal-

¹ Usp. T. RENDROFF, *Karl Barth (1886 - 1968)*, u: Teološki klasici, prir. H. Fries i G. Kretschmar, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2007., str. 306 – 310.

² Isto.

³ Isto.

demokrata s kojima je bio povezan.⁴ Sav osjećaj nezadovoljstva, i osjećaj da je nužno potrebna promjena u suvremenom svijetu i teologiji, kod Bartha se prelio i formulirao u obliku *Poslanice Rimljanima*. Na toj knjizi Barth je radio u ratnim godinama, a objavljena je godinu dana kasnije nakon službenog završetka rata, tj. 1919. Tim djelom koje je ujedno i teološka deklaracija vlastitog stajališta u svijetu, označen je i kraj njegova političkog i društvenog djelovanja. No, prestanak političkog javnog djelovanja bio je od presudnog značenja za njegovu teološku misao.⁵

Karl Barth stupa na akademsku teološku scenu 1922. godine u Göttingenu, krenuvši u kritiku znanstvene teologije. Te iste godine izlazi drugo, obnovljeno, izdanje njegove *Poslanice Rimljanima*. To djelo postaje neka vrsta pastoralne teologije, za razliku od znanstvene akademske teologije. Knjiga pravi otklon od znanstvene teologije i kreće se u polju egzegetske teologije i interpretacije Novog zavjeta. *Poslanicu Rimljanima* tumači jezikom neposrednosti i jezikom osobnog angažmana. Jezik te knjige ciljano je koncipiran protuznanstveno i zbog toga je ona kod stručnjaka isprva izazivala samo začuđeno slijeganje ramenima.⁶

Godine 1925. Barth je pozvan u Münster, a već iduće godine objavljen je prvi nacrt njegove *Kršćanske dogmatike*. Tim djelom Barth nastoji upoznati javnost sa svojom teološkom pozicijom, koja je ponovno vrednovanje klasičnih tema i metoda staroprotestantske dogmatike 16. stoljeća. Njegova je teza da je novija teologija od Schleiermacherova vremena krenula pogrešnim, antropološki orijentiranim putem.⁷

Barth od 1930. godine djeluje u Bonnu. Odbacuje prijašnji nacrt *Kršćanske dogmatike*, smatrajući ga odviše antropološkim, te razvija plan i novo ime za *Crkvenu dogmatiku*. To djelo je

rad koji će ga pratiti i određivati njegov daljnji životni put. Prvi svezak objavljen je 1932. godine pod naslovom *Nauk o Božjoj riječi*, i već tu se vidi jasan otklon od Schleiermacherova antropološkog puta. Osim toga, primjećuje se i neslaganje s političkim promjenama i situacijom u Weimarskoj Republici. Barth stupa u SPD, ali se nije direktno i javno uključio u politički spor, a njegov sve veći autoritet i ugled nije doveo do podržavanja već ionako ugrožene demokracije.⁸

Barth se angažirao i na izgradnji državne Crkve, koja će biti uporište oporbenom pokretu u nacističkoj državi. No, njegova ideja nije bila toliko politički otpor, koliko crkveni otpor, jer je i u pokretu *Njemačkih kršćana* vidio novi, svjetonazorski iskrivljen lik prirodne teologije, protiv kojeg se toliko srčano borio. Ipak uspijeva ujediniti teologe, pastore i kršćane iz gotovo svih teoloških škola.⁹

Godine 1934., kao sveučilišni profesor u Bonnu, Karl Barth odbija položiti bezuvjetnu zakletvu Hitleru. Stoga se protiv njega pokreće kazneni postupak radi otpuštanja iz državne službe. Nakon uspješne borbe protiv nečasnog otpuštanja, 1935. Karl Barth odlazi u mirovinu, a u isto to vrijeme dobiva poziv s Teološkog fakulteta iz svog rodnog grada. U Baselu Barth provodi 33 godine kao profesor teologije. Neprekidno radi na *Crkvenoj dogmatici* i poziva na izravan politički i vojni otpor Trećem Reichu. Kao jedan od glavnih govornika sudjelovao je 1948. godine u osnivanju Ekumenskog vijeća crkava u Amsterdamu. Prati razvoj Drugog vatikanskog koncila, u kojemu i izbliza sudjeluje tijekom putovanja u Rim 1966. godine.¹⁰ Barth do kraja života boravi u svom rodnom gradu Baselu, gdje i umire 10. prosinca 1968. godine.

⁴ Isto.

⁵ Isto.

⁶ Isto.

⁷ Isto.

⁸ T. RENDROFF, *Karl Barth (1886 - 1968)*, u: Teološki klasici, prir. H. Fries i G. Kretschmar, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2007., str. 306 – 310.

⁹ Isto.

¹⁰ Isto.

Piše: Nikola NERETLJAK

PITAM SE...

Zvoni mi mobitel. Na zaslonu nepoznat broj. Javljam se. «Oj, prijatelju stari, pa nismo se dugo čuli, šta ima?»

Sve je to brzo izgovarao, a ja sam, mozgajući tko bi to mogao biti, zaključio o kome je riječ. Tek što sam počeo odgovarati kako sam dobro i kako nemam razloga za žaljenje, prekinuo me i nastavio, svojim radošću ispunjenim glasom, govoriti: «Nedavno je prošao Božić, Nova godina i svi ostali blagdani što idu uz to. Brzo je prošao i cijeli dvanaesti mjesec, mjesec darivanja, i dobre volje. Kako je bilo dobro proteklih dana! Ugodno blagdansko ozračje i toplina obiteljskog doma, obiteljskog stola. Prekrasno, šta da ti kažem, osim da sam uživao, baš uživao. Kužiš? Jeli smo puretinu s mlincima, bakalar, nekakvo egzotično voće, zalijevali sve vrhunskim vinima iz Francuske. Pokloni, ne znam ni sam kome sam što kupio i poklonio, al' nema veze bitno da su ljudi zadovoljni mnome. Znaš kako prikazuju na televiziji, eto tako je bilo. Da si vidio neki dan moju staru, kako je bukvicu očitala nekom starcu. Čiča je doš'o na vrata i nešto je pitao, kao da je tražio nekakvu milostinju. Možda je bilo malo bezobrazno, ali

navikli su takvi ljudi da se prema njima tako ophodi. Puk'o bi od smijeha da si bio ovdje! A ipak, dobro je stara napravila. Šta, valjda je njemu trebala dati ono što je pripremljeno za važnije goste? Bili neki obiteljski prijatelji i familija iz Belgije. Na posljetku, ako se nitko za takve ne pobrine, Bog hoće.

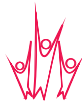
Curi sam kupio savršen poklon, jest da me puno koštao, al' nema veze, stari ima para k'o pljeve, al' doslovno, riješio je neki posao sa Švabama prije par mjeseci. Nego da ti ne zaboravim reći to za curu. Dao sam joj parfem neke talijanske marke. Netko mi je rek'o da je *in* i da ga koristi gomila manekenki koje drže do sebe. Priznajem da mi se osobno i nije sviđio, al' kad ga je ona vidjela, ostala je ushićena. Osjećao sam se velikodušno, ali i dobro jer sam je usrećio. I tako, uglavnom super. Šta je sa tobom?» Izgubio sam volju za dijalog nakon ove dvije minute, pa brzo privedoh razgovor kraju. Moj poznanik Zoran iz srednje škole. Čusmo se prije pola godine, puka formalnost. Uvijek ispriča kojekakve dogodovštine s krstarenja ili skijanja, reda radi pita kako sam, ja odgovorim, on kaže «super» i pozdravi me. Nije se puno promijenio otkako smo skupa bili u internatu. Ne znam, ali mi se čini da nikako ne može vidjeti više od dva metra ispred sebe. Ima valjda nade za njega.

Što više vidim i čujem, sve se više gubim, teže shvaćam sebe i današnje društvo kojeg sam dinonik. Jesam li u krivu ako ga kritiziram, ako kažem da je Zoran zaglibio, ili je jednostavnije reći da on samo iskorištava svoje mogućnosti? Nadam se da ne progovara ljubomora iz mene. Gledao sam Dnevnik maloprije, i nikako mi iz glave ne izlazi vijest iz Etiopije. Epidemija kolere poharala je tu zemlju, procjenjuju da je umrlo oko deset tisuća ljudi, a oboljelih je trostruko više. Kolera. Upao mi je u oči dječak od nekih jedanaest godina. Bijednik je ležao na ugaženoj zemlji, uz nekakav improvizirani zid na kojem je visio limeni lonac, kao oni iz ka-

ubojskih filmova. Vjerojatno u loncu danima ništa nije kuhano. Držao se rukama za trbuh, koji je, uz rebra, izgledao poput starinske tarabe. Na licu istaknute jagodične kosti i čeonirežanj lubanje, glava neproporcionalno velika s obzirom na tjelesnu građu, vjerojatno zbog neuhranjenosti.

Gledao je u kameru blijedo, bezvoljno, kao kakva utvara. U njegovim krupnim očima jasno se očitovala želja da što prije prođe to stanje u kojem se nalazi, ili da umre. Kost, omotana u kožu. Žalosno, ali stvarno i istinito. Pitam se o čemu taj dječak razmišlja, može li uopće razmišljati od gladi, vjerojatno je odrvenio. Možda bi htio koricu suhog kruha i pola čaše bilo kakve vode. Penicilin. Bilo što. Pitanje je da li je uopće svjestan pozicije u kojoj se nalazi, i na koje sve mogućnosti polaže prava. Nema on pojma ni o kakvim ljudskim pravima i dostojanstvu svake ljudske osobe, a nije ništa manje vrijedniji od mene koji sam upućen u sve te silne tajne ljudskog života.

Razlika je u tome što ja sjedim u toploj sobi, zdravlje me služi, pijem kavu i bezbrižno razmišljam. Pa tko je kriv za to sve? Mogu li ikako pomoći toj sirotinji, ili da beskorisno rogoborim o protagonistima raznih pokreta za ljudska prava i kreatorima nekakve Deklaracije, koji danas beskompromisno tu istu krše? Mislim, na lijep način, pod krinkom širenja temeljnih načela demokracije i želje da svi ljudi dobiju ono dostojanstvo koje začećem zaslužuju. Pitam se zašto netko od svjetskih lidera ne započne rat u Etiopiji ili Somaliji. Pa i među te ljude treba unijeti načela vrsne demokracije. Da, ali nema se što eksploatirati od te bijede, prvo bi ih se moralo nahraniti i izliječiti, a to, po svemu sudeći, puno košta. Ne znam u čemu je problem današnjeg društva, da ono ne može na jednostavan način pomoći tim ljudima. Moguće u nama samima, nespremnima da nahranimo bijednika, onog čiču koji nam je zakucao na vrata.

Piše: GORAN TADIĆ

JAVNA ISTINA

Dvije su stvari beskrajne: svemir i ljudska glupost. Očito, da je ova Einsteinova izreka uvijek aktualna, pa tako i danas. Današnji svijet pretvorio se u svijet *realitya*, kojima smo od strane naših TV medija bombardirani već godinama. Tako u tom moru gluposti danas možete zaviriti u *Big brother* kuću i vidjeti što radi „big dad“ sa svojim stanarima, možete pratiti stvaranje novih glazbenih idola u Operaciji trijumf ili pogledati kako se manipulira u Noćnoj mori. Ipak, u toj bjesomučnoj reality utrci dobili smo najnovijeg „šampiona“: Trenutak istine. Ova emisija postala je pravi hit i jedna je od najgledanijih ove jeseni. Naravno, uvozni je proizvod, s toliko nam dragog Zapada. Kad sve uvozimo, zašto ne i to?

Spomenuta emisija u kojoj je čovjek spreman odgovarati na najintimnija pitanja, a da pri tom ne bira sredstva kako bi došao od novca i slave, vrhunac je svih ranijih emisija ovoga tipa. Isti šou je, tijekom dugogodišnjeg emitiranja u SAD-u stvorio i svoje „junake“. Tako je neka gospođa, nakon jednog „suočavanja s istinom“, ostala bez posla i muža jer je priznala da je krala na poslu i malo „šarala“ u braku. Na kraju je ostala i bez novca, jer je pala na pitanju koje je glasilo: Mislite li da ste dobra osoba?

Ona je mislila da jest, ali nije i poligraf. I nije valjda samo poligraf tako mislio. Kod nas je dosad evidentirana jedna žrtva. Zbog „istine“ je jedan muškarac dobio košaricu od zaručnice. Po mom mišljenju, od ove emisije degutaniji je još samo Jerry Springer šou, i kojeg smo također imali priliku gledati proteklih godina.

Nakon što čovjek čuje pitanja koja mu se postave u Trenutku istine zapita se: postoji li intimnije pitanje od ovog? Naravno, pitanja su najčešće vezana uz seks jer živimo u erotiziranom vremenu kada se bez toga, navodno, ne može. Međutim, možda je još intrigantnije kako si nešto takvo današnji čovjek dopusti? Jesu li novac i slava vrijedni otkrivanja intimnosti i onoga što je sveto u čovjeku? Ili bi

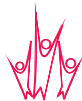
barem trebalo biti. I gdje je nestao sram? Pa onda pozivanje na istinu, i, kako to kažu u najavi emisije potraga za najiskrenijom osobom u Hrvatskoj? Kao da bi smo svi trebali stati u red, prikopčati se na poligraf i odgovarati na nebulozna pitanja. U potrazi za istinom. Ako to ne učinimo, bojimo se istine i živimo u laži.

Mišljenja sam da je Trenutak istine samo ogledalo društva u kojem živimo. Ono je znak nutarne praznine koja vlada u čovjeku i destrukcije vlastite osobnosti. Živimo u vremenu u kojem je srama gotovo nestalo, pa se čovjek profanira na način koji omogućava ova nova „istina“. Isto tako, ovaj šou samo je indikator da živimo u duhovno tupom društvu koje karakterizira materijalizam, probitačnost, usredotočenost na sebe, nedostatak smisla i manjak predanosti. To je svijet u kojem nema jasnih putokaza, jasnih pravila ni jasnih vrijednosti, nema jasnog puta odrastanja ni jasne vizije odgovornosti. Čovjek nema nikakve intimitete, niti srama. Kao da smo svi u nekom globalnom Big brotheru i nismo svjesni da tamo gdje nestaje sram, nestaje i čovjek. I ne znamo da je ta potreba za javnom istinom samo znak

nezrele osobnosti i nemoći živjeti u sebi i sa samim sobom. Dobro kaže njemački protestantski teolog Dietrich Bonhoeffer, koji u samoći zatvorske ćelije, suočavajući se sam s sobom i situacijom u kojoj jest, jednom svom prijatelju piše: „Čovjek je sa svim izašao na kraj, ali ne i sa samim sobom“.

Danas se mnogi boje te istine, istine o sebi i u sebi, pa ne podnose samoću već pale sve moguće uređaje da se ne suoči sa sobom. A do istine ne možemo drugačije, negoli stati licem u lice sa sobom i Onim koji nam tu istinu može reći. Danas je, na žalost, malo takvih, a ova emisija samo propagira lažni život pod krinkom istine. I bez obzira što će voditeljica emisije kazati *kako se emisija temelji na istini i ne vrijeđa nikoga, a tko procijeni da se ne može nositi s istinom, neka živi u laži*, možemo reći da Trenutak istine, unatoč njenim željama, nema veze s istinom. I ne samo s istinom.

ISTINA NA CIJENIKU

Piše: Marko ČMREČNJAK

Većina ljudi, velimo, većina, složiti će se s tvrdnjom kako je emisija Trenutak istina nečudoredna, neobazriva i pogubna za samog sudionika, njegovu okolinu (obitelj, rodbinu, prijatelje, poznanike) i gledatelje. Na račun emisije, ne hajući odviše, usputno će se izreći poneki loš opisni pridjev. Možebitno će se odvažni moralist gdje god osvrnuti na emisiju, prikazujući je također u negativnom svjetlu. Naravno, „veleumni“ maloumnici će površno, idolopoklonistički izreći vlastito gledište Trenutka istine riječima „i ja bih za novce“.

Svjedocima smo vremena kada novac, obično platežno sredstvo, poprima određenje svojevrsnog božanstva. Novo vjerovanje („novčarstvo“) i novi bog („Novac“) nezamjetno i pritajeno se uvrštavaju u popis (svjetskih?) religija. Pravila su jednostavna, zapovijedi nezamršene. Novog boga udobrovoljuje se prinošenjem žrtve (namještaj, razne dragocjenosti, svi oblici imovine, kuća, stan), posredstvom njegova svećenstva, ovršitelja, zapljenara, zele-naša, mešetara, kamatara i inih. Razgranatost

njegova svećenstva i podijeljenost dotičnog na mnoge redove, govori o napretku i snazi Novca. Njegove bogomolje (bankomati, kockarnice, kladionice) u neprekidnom su porastu, raširenije i posjećenije nego bogomolje bilo koje priznatije religije. Novac, osim materijalnih žrtvi, žudi i zahtijeva duhovne žrtve, tako da su mu žrtve u obliku intime, slobode i života i te kako mile.

Emisija Trenutak istine izričit je primjer kupoprodajnog odnosa između Novca i intime

pojedine osobe. Ugovor između njih nije pun istančanih odredbi i zakona kojih se treba strogo pridržavati. Osoba prodaje određenu intimnu stvar („poslasticu“). Novac je kupuje unaprijed poznatom svotom. Vrijedi i obratno, Novac prodaje znanu svotu novaca, koju osoba kupuje svojim životnim tajnama, dijelovima vlastite intime, skrivene osobnosti. Novac ovdje prispjeva kao dobrostiv bog, onaj koji, pozorno slušajući, iskazuje prividnu skrb za svaku pojedinčevu tajnu. Njemu se mogu pripočiti sve neizrečenosti, on prvotno nastupa kao najbolji prijatelj, pomoćnički, marno i strpljivo. Osoba je cijelo vrijeme pasivna, zaslijepljena količinom novca, u njoj ne dolazi do zahtjeva za revizijom kupoprodajnog ugovora. Poteškoće nastaju u Novcu, tj. u njegovoj nemogućnosti da zadovolji vječno neutaživu glad i žed. Njegova želja je hlapljivo iznaći sve tajne i preostale intimne neotkrivenosti koje su zbog straha, neukusnosti ili boli ostale skrivene. Žrtvovatelj, iznositelj intime, mora odati sve zanimljivosti, želi li udobrovoljiti Novac, ali samo pod jednim uvjetom. Osoba ni u kojem slučaju ne smije lagati, jer će Novac, koji sve vidi i sve zna (odlike božanstva!), svaki pokušaj laganja prepoznati te odmah kazniti poništenje

ugovora. Dosadašnjim sudionicima, u pravilu, se upravo to događalo. Zašto?

Novac u gramzivom razotkrivanju pojedinčevih tajni, sudioniku emisije nanosi aktivnu bol, primajući žrtvu ne samo skrivene intime, nego i uspostavljenih odnosa sa suprugom, djecom, roditeljima, braćom i sestrama, prijateljima, poznanicima, kolegama s posla i dr. Bol postaje neizdržljiva i osoba raskida kupoprodaji ugovor, većinom pomoću laži, što Novac dosljedno kažnjava. Nakon žrtvovanja, osoba biva „ogoljena“ pred javnošću, osamljena, potištena, dotučena, prokazanih slabosti zbog pokazane bestidnosti i lakomosti. Kriatici emisije, „Istina je na cijenici“, suprotstavljamo stoga svetopisamski navod: „upoznat će te istinu i istina će vas osloboditi.“ (Iv 8, 32). Novčarski raj pruža nemir i ispraznost, od ciljanog obogaćivanja čovjek duhovno osiromašuje, doživljavajući moralni i emocionalni pad. Nakon pada, Gospodin nudi čovjeku ustajanje i uzdizanje, darivajući ga smirenjem i zadovoljstvom glede trenutačnog materijalnog statusa u skladu s vlastitim mogućnostima. „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5, 3).

Piše: ANA MARIJANOVIĆ

PROMIŠLJANJA O VAŽNOSTI DIJALOGA

Postoje dva načina govora: monolog i dijalog. U monologu pojedinac govori o sebi ili nečemu te ne očekuje ni pitanja ni odgovore na ono što je izrekao. U dijalogu se upoznajemo s drugima te on predstavlja temelj naših međusobnih odnosa. Dijalog je riječ s otvorenim mjestima za druge jer je za dijalog uvijek potreban drugi; tražim drugoga da izrekнем svoje mišljenje jer na taj način zapravo izlažem sebe drugome. Dijalog treba očitovati pravo na slobodu riječi i traži otvorenost prema onome što nas okružuje.

Bog nam je dao mogućnost komunikacije, a nju najčešće ostvarujemo putem govora. S Bogom dijaloziramo kroz molitvu, a s bližnjima i obitelji stupamo u razgovor kako bismo se upoznali i kako bismo mogli jedni drugima pomoći i posavjetovati se. Ne razgovarati s bližnjima, znači ostati jedni drugima nepoznanica, a to dovodi do udaljavanja i odbijanja drugih od sebe. Vidljivo je to i u obitelji: «živimo zajedno i dobar dio vremena provodimo zajedno, a zapravo se ne poznajemo»¹. Tako se danas komunikacija sve više gubi. Paradoks je da čovjek želi komunicirati, ali ne u izravnom kontaktu s drugom osobom, već preko modernih uređaja koji su postali *dio obitelji* te je danas nemoguće zamisliti jednu suvremenu obitelj bez takvih pomagala. To što čovjek vodi dijalog s uređajima, a ne izravno s bližnjima, zapravo je odraz nepovjerenja, a to da možemo na takav način biti sretni i zadovoljni osjećaj je lažne sigurnosti i lažnog zadovoljstva jer čovjek je ipak socijalno biće kojem dijalog predstavlja temelj za građenje međuljudskih odnosa.

Svjedoci smo potrebe za dijalogom jer nedostatak dijaloga dovodi do mnogih nesreća. Samo se kroz dijalog može upoznati druga strana i pronaći kompromis kako bi se izbjegli problemi. «Da su Kajin i Abel razgovarali»² možda ne

bi došlo do zavisti i mržnje, a na kraju i do ubojstva. Od njih dvojice, sukob kao da se utemeljio među ljudima. Tamo gdje nema dijaloga kao temelja ne može se graditi ni zdrava zajednica, društvo ili obitelj. Dijalog susrećemo u cijeloj Bibliji. Prvi dijalog je vodio Mojsije s Bogom, a onda i s ostalim ljudima jer im je tako tumačio Božju poruku. Nema mjesta u Bibliji gdje se ne govori o potrebi razgovora ili dijaloga. «Dijalog je višestruko potreban»³. On također predstavlja i temeljnu dimenziju Crkve i ona mora stupiti u dijalog sa svijetom u kojem živi. Temeljna je zadaća Crkve dijalog, a dijalog je uspostavio Isus Krist.

Danas, u sekulariziranom svijetu, svjedočimo odumiranju dijaloga u svakodnevnom životu, društvu i politici. Potrebne se nam institucije koje nas *prisiljavaju* da sjednemo i razgovaramo s drugima. Trebamo se osloniti na Božju riječ jer nam ona može pomoći pri organiziranju života obitelji, ali i društva općenito. Dijalog, kao čuvar mira i Božji dar, pomoći će nam u životu jer on ima svoje ishodište u Bogu. Svaki dan trebamo započeti molitvom, kao prvim dijalogom, koja će nam dati snage i razumijevanja za bližnje.

Dijalog nije ni jednoznačan ni jednostavan, ali bez njega nema razumijevanja stvarnosti koja nas okružuje. Osnovni ciljevi dijaloga trebaju biti: traženje i otkrivanje istine; bolje razjašnjenje samoga sebe i svoje nutrine; suočavanje s različitim mišljenjima. Dijalog je riječ koja nema nakanu izreći sve, nego zastaje i šuti čekajući da se drugi iskaže. Sam dijalog pripada duhovnosti budući da smo u dijalogu s Bogom. Cilj je ponovna uspostava izravnog dijaloga u suvremenom svijetu, a kojem će pomoći i dijalog s Bogom koji je i samo ishodište dijaloga. Dijalog je moguć samo u istini i ljubavi.

¹ L.J. WILHELMINA BERIĆ, *Dijalog čuvar obitelji*, u: *Dijalogom do mira*. Zbornik radova u čast dr. Željku Mardešiću, pripr. Bože Vuleta, Ante Vučković i Ivan Milanović Litre, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2005., str. 266.

² Isto, str. 267.

³ S. ZRINŠČAK, *Sociologija i dijalog*, u: *Dijalogom do mira*. Zbornik radova u čast dr. Željku Mardešiću, str. 39.

ODRASLO DJETINJSTVO

PIŠE: MARIJAN LONČAR

U svjetlu ili, bolje rečeno, tami događaja koji su nedavno obilježili rubrike crne kronike i udarne termine na televiziji, vjerujem da se svatko od nas pitao što je to potaknulo valove nasilja i nerazumijevanja koji su poljuljali našu vjeru u vlastitu sigurnost. Dok se nasilje vršilo nad članovima mafije ili odvijalo na filmskim platnima, nekako ga je i bilo moguće shvatiti jer nas oduvijek uče da će zli biti kažnjeni kad-tad, a mi, iako znamo da to nije uvijek tako,

očekujemo da će se to dogoditi već na Zemlji. I tako, svjesni vlastite anonimnosti i nepovezanosti s krim-miljeom, lako nam se bilo uljuljati u pomalo utopijsko viđenje stvari prema kojem smo potpuno sigurni a premlaćivanja i bombe pod automobilima događaju se predaleko od nas. Donedavno i sam pobornik takvog razmišljanja, bivam osviješten viješću da je preminuo dječak kojeg su vršnjaci pretukli pred vlastitom školom.

Djeca su ubila dijete. Nakon tog događaja ono razmišljanje naših roditelja da je od kolijevke do groba najljepše đачko doba stvarno je došlo u pitanje. Svatko normalan uviđa da je nasilje dobilo jednu novu, još strašniju dimenziju. Zar je moguće da je dijete, koje je oduvijek bilo simbol nevinosti i neiskvarenosti, počinilo djelo koje se i u svijetu odraslih smatra najgorim grijehom? Na žalost, moguće je, i radi se o množini. Očito, djeca više nisu djeca.

Uznemirenu javnost zanimalo je koji je razlog takvom činu. Ponesen strujom, nastojao sam ga dokučiti, ne da bih opravdao, jer opravdanja nema, nego da bih pokušao shvatiti. U medijima je izašao podatak da su djeca svog školskog kolegu pretukla i usmrtila iz dosade. Svi oni koji u Voltairevoj filozofiji vide mnogo mana, ipak su se morali složiti da je taj filozof zloguko predvidio ova događanja govoreći u svojoj odgojnoj filozofiji da je dosada čovjekov najveći neprijatelj. Na žalost, ova tvrdnja potvrdila se na najgori mogući način. Uistinu, nekvalitetno ispunjeno vrijeme izvor je mnogih problema.

Nakon izljeva emocija, u medijima su progovorili mnogi psiholozi, tvrdeći da uzroke destruktivnosti u mladima treba tražiti u ekonomskim problemima, drugi su, pak, tvrdili da je problem u utjecaju Zapada i medija, treći da su uzroci u školstvu ... U masi raznih fraza nastojao sam razabrati spominje li netko odgovornost roditelja i način na koji odgajaju djecu, koji očito nije dobar, ali svi su se zadržavali na provjerenom okrivljavanju nekog neodređenog, lebdeći na definicijama o odgovornosti društva.

Iz obitelji, i kao plod obiteljskog odgoja, oduvijek je dolazilo ono temeljno što obilježava pojedinca, a to je razumijevanje bližnjega, poštivanje roditelja i pouzdanje u njihovo vod-

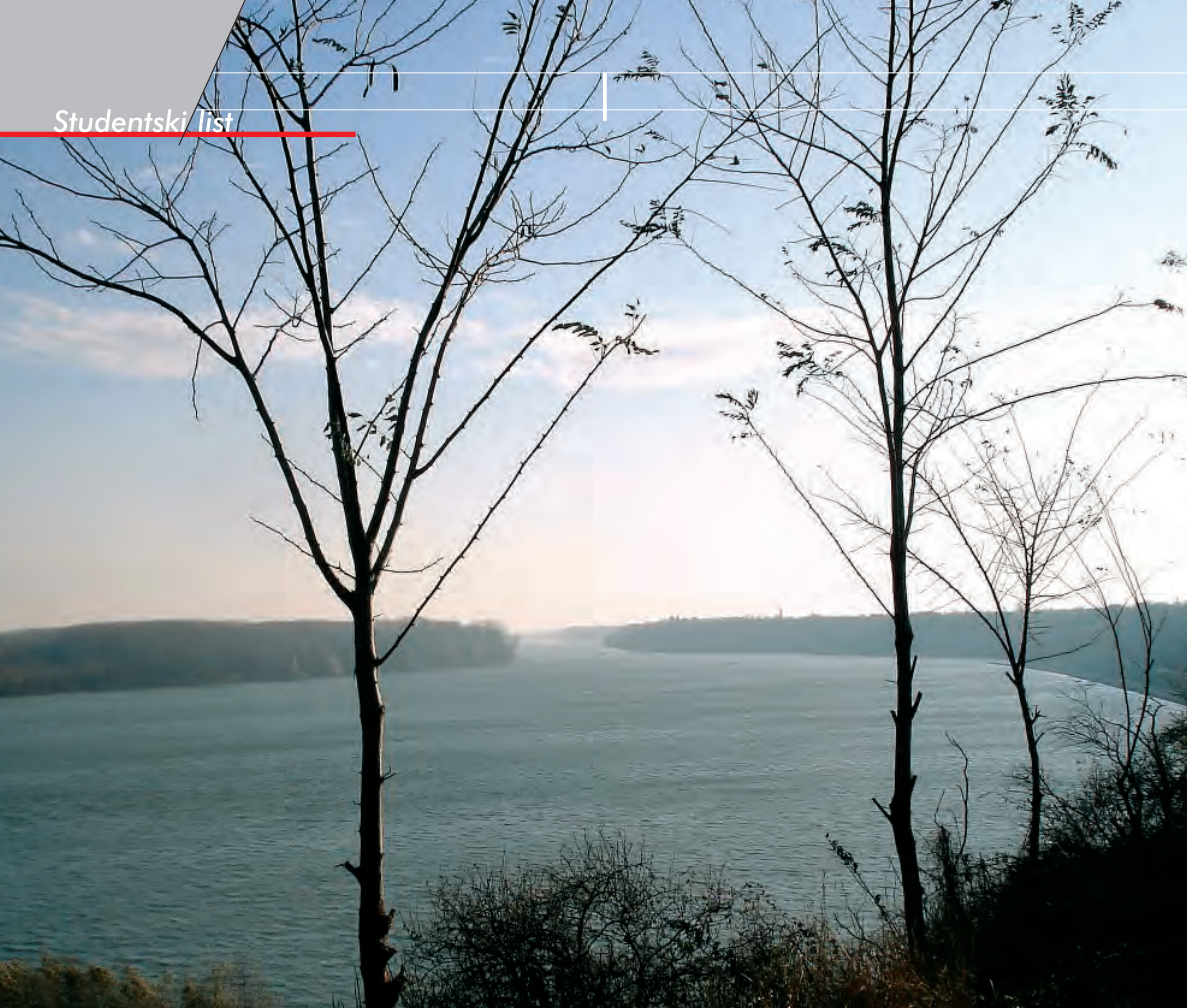
stvo te vjera prema kojoj treba živjeti. Djeca i mladi su poput spužvi koje upijaju ono što vide od odraslih i tada to imitiraju. Ponekad, ono što im se nudi na upijanje, uz sve pozitivne strane, nosi i one negativne elemente poput nasilja, kriminala i sebičnosti. Kada se dogodi splet roditeljske nebrige, ili barem nedovoljnog nastojanja u odgoju, utjecaja medija, nesamopouzdanja i povodljivosti, događaju se užasne stvari. Nerealna očekivanja od strane roditelja, težnja djece da budu poput modernih mladih, koji zapravo predstavljaju iskrivljenu sliku, nastojanje da se ubrza sazrijevanje, da se sve vidi i proba odmah, bez nužne odgode, udaljava djecu od njihova pravog cilja, a to je da prije svega budu djeca.

Dječji svijet ne smije biti opterećen greškama svijeta odraslih. Palicama i tučnjavama nije mjesto u dječjem svijetu. Umjesto da zaštitimo djecu od štetnih utjecaja, ponekad se čini da smo mi ti koji vršimo te utjecaje. Treba zaštititi simbol djetinjstva kao posljednju oazu u kojoj se možemo odmoriti od grubog svijeta. Rješenje je u odgoju i usađivanju trajnih vrijednosti. Taj proces je često naporan i djeci neprivlačan, ali njegovi konačni rezultati mogu uroditi samo pozitivnim. Mi, stariji, svoje smo djetinjstvo proživjeli i čuvamo ga u sjećanju i prošlosti, djeca ga upravo proživljavaju – čuvajmo im ga u sadašnjosti.

DUH
OV
NO
DUHO
VNOST

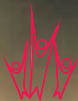
STVARALAŠTVO O

*Najveći problem našeg vremena jest čovjek.
Najlošija četvrt bijede u čovjekovom gradu
jest ljudsko srce.
Najnužnija zadaća da se ljudi učine sretnijima
a zemlja nastanjivijom
jest kultura srca.
Kultura ljubavi: jedini put
na kojem ljudi postaju čovječniji...*

PHIL BOSMANS

»DAJTE GOSPODINU SLAVU I SILU«

Piše: IVANA TRBUK

Gorljivo Tebe tražim i duša mi čezne za Tobom. Ne nalazim mjesta gdje duh svoj da odmorim doli u Tebi, Gospodine. Kuda Tvoj dah prođe, tu život nastade i sva ljepota svijeta tek u Tebi nalazi smisao. No ispraznost se pojavi i sivilo nastaje u životu. Tama se pojavi nad čovjekom i on sam sebi istka odijelo. Gospodnjeg daha tu nema, jer proždrljivost prolaznog obuže ruke čovjeka. Zamagljenog pogleda koračao je tako čovjek životom. I osta tako u svojoj nepostojanosti. Iako slab, Gospodin mu dade da Ga upozna, jer i u njemu nalazi svoju sliku. U gorljivosti potrage za Bogom neka nastavi živjeti i neka tako utočište svoje nađe; iako slab, dostojan je shvatiti da je djelo Gospodnje, neka nastavi živjeti na slavu Boga Oca, u ljubavi predanja. Poniznost neka mu bude vrlina i slava se Božja očituje u sluzi koji Mu se pokloni. Gospodin u slavi, kao silan Gospodar, daje ruku sluzi da u okrilju Njegovom živi, jer On jest, bijaše i bit će-Ljubav postojana i vječna

ISČEKIVANJE... ROĐENJE ...DAR

Piše: Vlatka BARIŠIĆ

Shvaćam li koga to čekam? Tko je taj koji dolazi?! Duša mi čezne, ali za kim?! Tko to može poljubiti moje srce i obnoviti moju dušu? Osjećam prazninu koju treba ispuniti, je li „Iščekivani“ taj koji ju može ispuniti?! Vapaj srca i krik duše izranjaju iz dubine i stavljam se u raspolaganje Njemu. Prepuštena, u predanju, osjetim gdje mi govori: „Dijete, Ja dolazim, kako bih ti se darovao... kako bih zagrijavao tvoje srce, ušao u njega i preplavio ga svojom ljubavlju... Ali ne mogu u njega ući ako mi ti ne otvoriš. Zasada samo stojim pred njim i smrzavam se od hladnoće ovdje vani, želim se roditi, ali više nema ni štalice u kojoj bih došao na ovaj svijet. Lutam ovim svijetom i dolazim do mnogih srca, kucam i prosim smještaj kao i prije 2000 godina u Betlehemu, nailazim na mnoga odbijanja. Spuštene glave odlazim, nadajući se da ću ipak naići na srce koje će mi dopustiti da uđem, rodim se i nastanim u njemu. Ako mi dopustiš, preplavit ću te svojom ljubavlju i obdariti svakim blagoslovom.

Ne boj se, neću ništa tražiti od tebe, neću zahtijevati da se promijeniš, jer ljubim te takva kakav jesi. Molim te, ne trudi se svojim snagama kako bi se promijenio i meni više svidio, kako bi meni udovoljio; ne čini to jer ni ja se ne prilagođavam tebi nego dolazim ovakav kakav jesam i nudim da me prihvatiš. Nastanim li se u tebi, iskazat ću ti veliku zahvalnost, učinit ću u tvom životu sve na dobro, zahvatit ću te svojom ljubavlju i zbog te ljubavi sam ćeš se mijenjati, nećeš više razmišljati o zakonu, što smiješ, a što ne, jer sve ćeš činiti u ljubavi i iz ljubavi prema meni. Zapovijedi ljubavi usadit će se u tvom srcu i bit ćeš dijete po volji Oca mogega. Tada više nećeš biti odbačen, omalovažen i sputan nego prihvaćen, vrijedan i snažan, u tebi će biti moja snaga. Neće ti biti važno što drugi govore ili misle, imat ćeš mene koji ću te upućivati u svu istinu i donositi mir. Imam samo jedno pitanje za tebe: „Hoćeš li mi dopustiti da se rodim u tvome srcu?“

Kutak svakodnevnice

Živjeti znači: živjeti s drugima.

Ta što sam bez drugih?

Usamljeni otok u moru ljudi.

Život bez drugih je utopija,

ljubav neostvaren san,

sreća fatamorgana.

Svi smo mi međusobno

povezani tisućama niti.

Jedan život ovisi o drugome.

S drugima živjeti znači:

Sve s njima dijeliti.

Ne nanositi im nikakve boli.

Prihvatiti ih i uvažavati.

Nitko se ne može razvijati bez drugih.

Njih, te druge, trebam ne samo zato

što mi toliko znače.

Trebam ih zato

jer mogu za njih puno učiniti.

Oči imam da druge otkrijem,

uši da ih čujem,

noge da k njima pođem,

ruke da ih prema njima ispružim,

a srce da ih volim.

PHIL BOSMANS

Dan Fakulteta

Piše: MARGARETA GREGIĆ

Kao i svake godine, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu proslavio je 6. studenoga svoj dan. Svečanost Dana Fakulteta započeta je misnim slavljem u katedrali koje je predvodio srijemski biskup, mons. Đuro Gašparović, uz suslavitelje, dekana KBF-a, prof. dr. sc. Peru Aračića, rektora Bogoslovnog sjemeništa, mons. Josipa Bernatovića, profesore Fakulteta, poglavare Sjemeništa te župnike župa ovogodišnjih diplomanata. Čin promocije i dodjele diploma održan je, prema tradiciji, u Dvorani biskupa Antuna Mandića uz prethodne pozdrave

koje su uputili dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta prof. dr. sc. Pero Aračić te rektorica Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, prof. dr. sc. Gordana Kralik. Dr. Kralik govorila je o povezanosti i suradnji našega Fakulteta sa Sveučilištem. Prilikom prošlogodišnje proslave rektorica je najavila skorbu gradnju studentskog doma u Đakovu. Ove smo godine imali tu čast prvi puta čuti nešto više o planovima za izgradnju doma te vidjeti prikaz samog projekta.

Ove je godine diplomu primilo 22 diplomanta, a uručili su im ih dekan KBF-a prof. dr. sc. Pero Aračić, prodekan za nastavu doc. dr. sc. Vladimir Dugalić te prodekan za znanost doc. dr. sc. Ivica Raguž. Kako je običaj na ovaj poseban dan nagraditi i najvrjednije studente Fakulteta, tako su i ove godine 4 studenta nagrađena za najbolji uspjeh i zauzetost u radu Fakulteta. Nagrade su primili Valentina Sudić, studentica 2. godine, Ana Marijanović, studentica 3. godine, student 4. godine Elvis Josip Nedanovski i Sanja Blažević, studentica 5. godine. Nagradu za najbolji di-

plomski rad primila je dipl. teolog Marija Barukčić, koja je napisala rad iz biblijskih znanosti, na temu: „Prorok Jeremija-starozačetni lik Krista“, mentor doc. dr. sc. Karlo Višaticki.

Slavlje se nastavilo u prostorijama Središnje biskupijske i fakultetske knjižnice uz prigodni domjenak kojemu su prisustvovali brojni gosti, među kojima i visoki uzvanici, dekani i predstavnici osječkog Sveučilišta, dekani i predstavnici katoličkih bogoslovnih fakulteta iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slovenije te djelatnici KBF-a u Đakovu.

Duhovna obnova studenata laika

U petak i subotu, 7. i 8. studenoga, održana je prva zajednička duhovna obnova studenata laika, paralelno s duhovnom obnovom studenata svećeničkih kandidata. Za razliku od prijašnjih godina kad su studenti, ovisno o godini studiranja, imali zasebnu obnovu, vodstvo se Fakulteta ove akademske godine odlučilo za promjenu. U prostorijama našega Fakulteta imali smo priliku duhovno se okrijepiti uz razmatranje o blaženstvima.

Obnovu je predvodio salezijanac don Damir Stojić, studentski kapelan u Zagrebu, uz podršku dvoje studenata, Marije i Marka. Susret je započeo pjesmom i zajedničkom molitvom. Cijelo prijepodne i dio poslijepodneva don Stojić nas je vodio kroz blaženstva, objašnjavajući nam njihova značenja.

Vrijeme je brzo prolazilo uz pjesmu, krunicu i anegdote iz djetinjstva mladog kapelana. Zajednički ručak bio nam je prilika za opuštanje i razmatranje o onome što smo dosada čuli i naučili. Nakon ručka vratili smo se na Fakultet gdje je don Stojić nastavio svoje razmatranje i gdje smo čuli Mariju i Marka kako hrabro svjedoče o svojem padu i ustajanju, te ponovnom pronalasku „izgubljenog“ Krista u sebi samima. Dan je završio euharistijskim slavljem u crkvi Svih svetih te klanjanjem u tišini. Sutradan, u subotu, imali smo priliku za ispit savjesti na temu o kojoj smo protekloga dana intenzivno razmišljali, „Blaženstva-put do svetosti“. Nakon ispovijedi uslijedilo je euharistijsko slavlje te zajednički ručak gdje smo poletni, opušteni i radosni dijelili svoje dojmove radujući se što smo mogli zajedno doživjeti ovakvo divno iskustvo.

Izrada čestitki

Akcija pokrenuta sad već davne 2002. godine, na inicijativu dr. sc. Ivice Pažina, zaživjela je i ove godine. Studenti KBF-a u predblagdansko vrijeme izrađuju prigodne čestitke čijom prodajom prikupljaju novčana sredstva te tako pomažu onima kojima je pomoć najpotrebnija. Svake se godine studenti angažiraju oko izrade čestitki i ukrasa, mjesec i pol dana prije Božića, nakon predavanja, odvajaju svoje vrijeme kako bi ih izradili te uz puno dobre volje i truda prodali građanima na korzu grada Đakova. Cijena čestitki i ukrasa nije određena.

Kako ističe i sam nositelj akcije Jakob Šunjara, student 5. godine, ova akcija odiše volonterstvom i bezgraničnim darivanjem. Često se dogodi da ljudi čestitku plate ali ju ne uzmu, samo iz razloga kako bi i dalje bila u ponudi te kako bi zaradili prije nego potreban novac za zajednicu „Vjera i svjetlo“ iz Đakova. Zajednicu čine osobe s posebnim potrebama koje se raduju sva-

kom poklonu, osobito u ovo blagdansko vrijeme. Bez obzira što se ova akcija održava svake godine uvijek iznova možemo reći veliko hvala svima koji se angažiraju i na taj način sebe poklanjaju drugome, što i jest bit darivanja.

Zajedništvo

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu po mnogočemu je poseban u odnosu na druge fakultete. Iako već znamo da se stalno nešto događa, nevezano uz predavanja, osobito u predblagdansko vrijeme, valja se prisjetiti što to studenti na našem Fakultetu rade. Uz velik izbor grupa koje uključuju učenje i zabavu, postoji mnogo događanja nastalih na inicijativu studenata. Uz biblijsku skupinu, dramsku grupu, fakultetski zbor, akcije za pomoć drugima, a odnedavno i filmsku sekciju, nama kao da nije dovoljno aktivnosti te stalno smišljamo kako upotpuniti vrijeme došašća, što je, naravno, za svaku pohvalu! Kako bi svi studenti Fakulteta bili angažirani u nečem drugom osim u slušanju i „hvatanju“ predavanja, (iako bi se i o toj angažiranosti dalo diskutirati), pobrinuli smo se da gotovo niti jedan odmor ne bude uzalud potrošen. Kroz vrijeme došašća svatko od nas, slučajnim odabirom, „dobiva“ tajnog prijatelja za kojega moli kroz predbožićno vrijeme. Vjerujem da se ovime mnogi ljudi čak i nesvjesno zbliže te postaju obzirniji prema drugima. Kad bi bar akcija trajala i duže a ne samo u vremenu došašća! Velika pohvala i svima koji se svaki dan angažiraju te nas uveseljavaju skečevima, pjesmama i molitvama prilikom velikog odmora.

Imali smo priliku vidjeti kreativnost studenata svih godina koji su se predstavili kratkim scenskim prikazima u holu Fakulteta, isto smo tako uživali i u skečevima biblijske skupine. Vjerujem da se svi radujemo i uvijek željno iščekujemo zajedničko paljenje svijeća na adventskom vijencu, radujemo se i svetom Nikoli koji nas svake godine razveseli malim poklonom kao znakom pažnje. Spontane pjesme na hodniku Fakulteta, molitve i govori profesora svake nas godine sve više i više zbližavaju. Sve gore navedeno možda nisam trebala spomenuti jer to je nešto što svi znate i sami proživljavate svake godine. Čemu onda „uzaludno“ ispisivanje redaka? Kako sve to ne bismo shvaćali olako, kao da je to nešto što ne trebamo cijeniti, nešto što ne iziskuje trud

i rad ili, ne daj Bože, da sve ovo shvatimo kao dužnost, kao nešto što se mora napraviti jer svi to rade.

Angažiranost studenata u ovakvim i sličnim događanjima povezuje nas i vjerujem da se nikada s fakultetskog hola nismo vratili u svoje učionice bez smiješka na licu. Možda znamo da ćemo i sljedeće akademske godine u vrijeme došašća izići na hodnik pogledati kratki scenski prikaz-ali još uvijek ne znamo kakav će on biti. Možda znamo da će sljedeće godine sveti Nikola pokucati na vrata i naše učionice-ali ne znamo tko će obući odijelo zločestog krampusa i anđela. Možda sljedeće godine ne budemo gledali ništa novo, ali uvijek ćemo imati priliku njegovati zajedništvo svih studenata na fakultetu!

»Sve što diše neka slavi Gospodina« Kratki osvrt na Kristfest

Piše: TEA ČULO

Već četiri godine zaredom, u baroknoj osječkoj Tvrdi, u prostorima franjevačkog samostana, održava se ekumenski festival kršćanske kulture - poznatiji kao Kristfest – zamišljen po uzoru na slične manifestacije u drugim europskim zemljama. Poticaj za organiziranje festivala došao je od mladih vjernika različitih kršćanskih crkava. Već prve godine (2005. g.), predstavljen je kao najveći koncert suvremene kršćanske glazbe u Hrvatskoj. Na njemu su se okupili mladi glazbenici iz Hrvatske, ali i desetak europskih zemalja. Te godine program Kristfesta privukao je u tjednom okupljanju oko 2.000 mladih.

Glavni organizator i voditelj cijelog projekta je Franjevački samostan i crkva Sv. Križa u Osijeku, odnosno tadašnji gvardijan Samostana, fra Željko Paurić, te Evandeoski teološki fakultet u Osijeku, u suradnji s Rezidencijom Družbe Isusove u Osijeku, Kapucinskim samostanom Sv. Jakova u Osijeku, Centrom za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek, Evandeoskom pentekostnom crkvom Radosne Vijesti, Srpskom Pravoslavnom Crkvom osječke parohije i Baptističkom Crkvom u Osijeku. Cijeli projekt odvija se uz podršku i blagoslov đakovačko - osječkog nadbiskupa, mons. dr. Marina Srakića.

Jedan od glavnih ciljeva Kristfesta je ekumenska suradnja među različitim crkvama i svjedočenje kršćanskih vrijednosti i vjere. Ovim jedinstvenim festivalom želi se pridonijeti izgradnji društva koje će se temeljiti na kulturi dijaloga i demokraciji. Potiče se volonterstvo, osjećaj osobne odgovornosti pojedinca za aktivno sudjelovanje, svijest da je u današnjem svijetu moguće postići pozitivne društvene promjene. Također se želi potaknuti međuvjernička i međukulturalna suradnja mladih. On je zapravo pokušaj dijaloga kršćana kroz razne vidove umjetnosti i kulture sa svijetom koji nas okružuje.

Na Kristfestu već godinama nastupaju mnoga uspješna i poznata glazbena imena iz cijelog svijeta, različitih glazbenih stilova. Osim koncerata suvremene kršćanske glazbe, odvijaju se i koncerti raznih zborova, koncerti klasične glazbe, promocije glazbenih albuma, galerijske izložbe slika, tribine

na temu ekumenizma i dijaloga, ekumenska bogoslužja za jedinstvo kršćana, promocije knjiga, radionice za građane, itd. Duhovni aspekt ponuđen je kroz ispovijed, razgovor i molitveni prostor za osobni susret s Bogom, kao i kroz različite radionice.

Na tribinama sudjeluju teolozi, predstavnici različitih kršćanskih crkava. Proteklih godina neke od tribina bile su u organizaciji i pod voditeljstvom našeg profesora, dr. sc. Ivice Raguža.

Doista nam se nudi raznovrsna ponuda molitvenih, kulturnih i glazbenih sadržaja - za svakoga ponešto. No, najbitnije od svega jest živo svjedočanstvo vjere i evangelizacija, posebno mladih. Uzmemo li u obzir koliko je poznatih inozemnih i domaćih izvođača okupljeno u samo protekle dvije godine- London Gospel Zbor, Kutless, DJ Andy Hunter, Fireflight, Sarah Brendel, Verra Cruz, Sarah Kelly, Moya Brennan, Suzanna Fields, Not By Accident, October Light, Fides, Emanuel, Kristina, Čedo Antolić, Željka Marinović, Praise the Lord Gospel Choir, Leaf i Novo svitanje- čini se kako je Kristfest u vrlo kratkom roku uspio

dosegnuti svoj vrhunac. Ukoliko još niste upoznati s nekima od ovih velikih glazbenih imena na području današnje suvremene kršćanske glazbe, svakako preporučam da posjetite web - stranicu Kristfesta, gdje možete pronaći sve najbitnije informacije, kao i neke promidžbene videoisječke s koncerata.

Vjerujemo da je ovo tek početak, mali dio svih glazbenih i duhovnih izazova koji nas tek očekuju i u idućim godinama ovog jedinstvenog festivala. Premda određeni dio naše javnosti, a time i mladeži, još uvijek pomalo skeptično pristupa ovakvom vidu ekumenizma i evangelizacije (a mogli bismo reći i inkulturacije), mora se priznati da je za valjani sud, bio on hvala ili kritika, potrebno prvo doći i vidjeti, kao i imati određeni osjećaj za kulturu te današnje potrebe vjernika koji žele uvijek iznova susresti Krista u svom osobnom životu - kroz pjesmu hvale, molitvu i zajedništvo. Nadajmo se da ovakav izazov neće prihvatiti samo nekolicina, nego i svi ostali kojima je ponuđen. Dakle, dođite - pa vidite!

Korišteni izvori: www.kristfest.com

Osnovan muški zbor na KBF-u u Đakovu

Piše: SANELA Milišić

Uz već postojeći Mješoviti zbor, na Fakultetu je osnovan i muški zbor, pod imenom „Slatego“. Naziv je skraćenica izraza „Slavimo te Gospode“, a u središtu naziva je slovo „T“ kao simbol križa.

Prilikom božićne čestitke, dana 23. 12. 2008., održan je prvi nastup novoosnovanog zbora. Na svom prvom nastupu zbor „Slatego“ izveo je napjev „Gloria“ (Francuska, XVI.st.) te gospel „I’m gonna sing“.

Osnovan je kao četveroglasni zbor, a broji 14 članova:

Tenor 1: Vinko Cvijin, Gabriel Lukač, Darko Vidović;

Tenor 2: Dario Hrga, Pavao Mikulčić, Željko Štimac;

Bariton: Mario Brkić, Antonio Soldo, Mario Večerić;

Bass: Matija Koščal, Jovica Kulja, Miroslav Peroutka, Krešimir Šaf, Gabrijel Prekrtić.

Zbor vodi student treće godine Petar Kopunović Legetin.

Čini se da su svi prisutni bili zadovoljni njihovom prvom izvedbom, za koju su puno vježbali. Moram napomenuti da su probe održavane jedan do dva puta tjedno, ponekad i u prostorima župe Svih svetih i ovim putem se zahvaljuju na prostoru koji im je ustupljen. Nadamo se da će s pjevanjem i ubuduće slaviti Boga, kako im i naziv govori, a samim tim i nas obogatiti svojim glazbenim izričajem.

ZIMSKI ISPITNI ROK

(02. II. – 28. II. 2009.)

Doc. dr. sc. Miljenko ANIČIĆ	
Socijalni nauk Crkve, I. i II.	04. i 18. II. – 9h
Bioetika, spolni i ženidbeni moral	03. i 17. II. – 9h

Prof. dr. sc. Pero ARAČIĆ	
Za sve ispite	04., 16. i 18. II. od 9h

Mr. sc. Josip BERNATOVIĆ	
Razvojna psihologija	03. i 17. od 9h
Pastoralna psihologija	04. i 18. II. od 9h

Dr. sc. Ivica ČATIĆ	
Za sve ispite	02. i 16. II. od 9 h

Doc. dr. sc. Antun ČEČATKA	
• Osnove latinskog jezika, I. i II. • Latinski jezik, I. i II.	02. i 16. II. od 9 h
Ekumenska teologija, I. i II.+	03. i 17. II. od 9h
Istočno bogoslovlje, I. i II.	04. i 18. II. od 9h
Istočna liturgika i ikonografija, I. i II.	04. i 18. II. od 9h

Mr. sc. Ivan ČURIĆ	
Ontologija	03., 05. i 17. II. od 9h

Mr. sc. Darija DAMJANOVIĆ	
Opća crkvena povijest, I.: Stari i srednji vijek Povijest Crkve u Hrvata, I.: Stari i srednji vijek	12. i 28. II. od 9h
Izborni kolegij	13. i 27. II. od 9h

Doc. dr. sc. Vladimir DUGALIĆ	
Osnovna moralna teologija, I. i II.	11. i 26. II. od 9h
Teološka socijalna etika	11. i 26. II. od 9h
Penitencija	13. i 27. II. od 9h

Dr. sc. Ivo DŽINIĆ	
Za sve ispite	03. i 17. II. od 9h

Doc. dr. sc. Grgo GRBEŠIĆ	
Za sve ispite	03. i 27. II. od 9h

Doc. dr. sc. Đuro HRANIĆ	
Za sve ispite	07., 14. i 21. II. od 9h

Prof. dr. sc. Ivan JURČEVIĆ	
Hrvatski crkvenoslavenski jezik i književnost	Prema naknadnom dogovoru

Doc. dr. sc. Sanja LONČAR-VICKOVIĆ	
Sakralno graditeljstvo	Prema naknadnom dogovoru

Mr. sc. Luka MARIJANOVIĆ	
Hebrejski jezik	03. i 16. II. od 9h
Posebni uvod u SP SZ, I.	04. i 17. II. od 9h
Egzegeza SZ, I.	05. i 18. II. od 9h
Uvod i egzegeza NZ, II.	06. i 19. II. od 9h
Uvod i egzegeza NZ, IV.	14. i 21. II. od 9h
Izborni kolegij	13. i 20. II. od 9h

Mr. sc. Mato MIČAN	
Za sve ispite	06. i 20. II. od 9h

Mladen MILIĆ, dipl. teol.	
- Uvod u filozofiju: Logika; - Izborni kolegij	04. i 18. II. od 9h

Doc. dr. sc. Ivica PAŽIN	
Za sve ispite	10.; 11. i 24. II. od 9h

Doc. dr. sc. Zvonko PAŽIN	
- Otajstva pristupa kršćanstvu - Liturgijska godina	03., 09. i 25. II. od 9 h
- Teologija liturgije - Skupni rad u pastoralu i katehezi - Zaostali ispiti (svi)	04., 10. i 24. II. od 9 h

Dr. sc. Stjepan RADIĆ	
Povijest filozofije, I.: stari vijek	10. i 24. II. od 9 h
Povijest filozofije, IV.: suvremena filozofija	09. i 23. II. od 9 h
- Etika - Svi zaostali ispiti	09. i 23. II. od 9 h
- Kozmologija - Svi zaostali ispiti	09. i 23. II. od 9 h

Mr. sc. Bože RADOŠ	
Za sve ispite	09. i 23. II. od 9 h

Doc. dr. sc. Ivica RAGUŽ	
Otajstvo Trojedinog Boga, I. i II.	09., 23. i 27. II. –od 8 h
Sakramenti općenito	09. II. od 8 h i 23. II. od 9 h
Otajstvo Utjelovljene Riječi, I. i II.	10., 24. i 27. II. od 8 h
Misiologija (zaostali ispiti)	10. i 24. II. od 8 h
- Kršćanska Objava (zaostali ispiti) - Objava Crkve, Crkva Kristova, Otajstvo Crkve (zaostali ispiti) - Pneumatologija - Marja u misteriju Krista i Crkve	11. i 25. II. od 9 h - pismeno

M ^o Vinko SITARIĆ	
Osnove gregorijanskog pjevanja, I. i II.	04., 10. i 24. II. od 9h
Liturgijska glazba, I. i II.	03., 09. i 23. II. od 9h
Svećenička pjevačka služba	03., 09. i 23. II. od 9h

Prof. dr. sc. Nikola ŠKALABRIN	
Za sve ispite	03., 10., 17. i 24. II. od 9h

Mr. sc. Šimo ŠOKČEVIĆ	
Povijest filozofije, III.: od humanizma do Hegela	05. i 19. II. od 9h
Povijest filozofije, II.: srednji vijek	05. i 19. II. od 9h
Teodiceja, I. i II.	05. i 19. II. od 9h
Svi zaostali ispiti	05. i 19. II. od 9h

Doc. dr. sc. Željko TANJIĆ	
Za sve ispite	Prema naknadnom dogovoru

Mr. sc. Marko TOMIĆ	
Opći uvod u Sveto pismo	07. i 21. II. od 9h
Uvod i egzegeza NZ, I.: Sinoptici	05. i 19. II. od 9h
Osnove grčkog jezika	06. i 20. II. od 9h
Izborni kolegij	06. i 20. II. - poslije podne
Svi zaostali ispiti	06. i 20. II. - poslije podne

Dr. sc. Drago TUKARA	
Za sve ispite	12., 19. i 26. II. od 9h

Doc. dr. sc. Karlo VIŠATICI	
Za sve ispite	09., 10., 11., 23., 24. i 25. II. od 9h

Mr. sc. Davor VUKOVIĆ	
Za sve ispite	07. i 16. I. od 9h

Mr. sc. Suzana VULETIĆ	
Za sve ispite	09. i 23. II. od 9h

ISSN 1846-1336